

Theodore
Besterman

164

P.

S.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

POMPONII GAVRICI NEAPOLI
TANI DE SCVLPTVRA.

Vbi agitur

De Symetriis.

De Lineamentis.

De Physiognomonia.

De Perspectiua.

De Chimice.

De Ectyposi.

De Celatura, eiusq; speciebus.

Præterea de cæteris speciebus Statuarum

De Plastica.

De Proplastica.

De Paradigmatice.

De Tomice.

De Colaptice.

De Claris Sculptoribus.

Ac plerisque aliis rebus scitu dignissimis.

. M. ANTONIVS PLACIDVS LAV
RENTIO STROZAE FLO
RENTINO S. S.

V V M a d nostras manus peruenisset, Hic Pō
q ponii Gaurici de Sculptura non iam libellus,
Sed qualem Domitius Piso oportere esse die
bat, thesaurus, quod & ipse Romanae urbis Instaura
tor Bernardus oricellarius socer tuus iudicauit, Existi
maui non paruum apud omnes homines aliquando me
gratiam promeriturum, Si per me communis omnibus in
publico locaretur, Atq; ea diligentia ut ne littera quidē
aliter reponeretur, q̄ eius ipsius manu mihi scripta con
staret, Verum enim uero quum ille de me peculiarem si
bi patronum aliquem expoſceret, Cuius tutela in uulgū
illesus prodiret, Patronum ego ei te dedi. Scilicet quem
maxime is optare uidebatur, Vti Regia Domo ceteros in
toto terrarum orbe mortales Antecellentem. Ita & ca
teros in hac tua florentissima urbe iuuenes & morū &
ingenii nobilitate praestantem. Nam quid rogo potuit fie
ri conuenientius? q̄ Elegantissimus libellus iuueni auare
tur Elegantissimo. q̄ noua ars ipsis addita Liberalibus
octaua, Nouam adiret domum, & que quasi octauum
haberetur in mundo miraculum. decoratam Statuis, deco
ratā et Piēturis. Tu igitur munus hoc nostrū patrocini
o tuo cōplectere, Et quod te facturum scio, Ne de tuis, ne
de Philippi fratris tui optimarū litterarū studiosissimi,
manibus unq̄ temere cadat, Nā praeter q̄ quod hec saepi
us legendo latinā linguā, quod ego in me expertus sū, effi
cietis exornatiorem, Et uestrā pulchritudinē relegetis, Et
uehemētius multo uestri Palatii ornāmēta diligetis .V.

POMPONII GAVRICI NEAPOLITANI DE SCULPTURA.

AD

DIVVM HERCVLEM

FERRARIAE

PRINCI

PEM.

9
VVVM *Sæpe mecum Prin. xps Inuē-
ētis. Peregregias laudes tuas ani-
mo consi-derarem, Atq; ad clariss.
Rerum tuarum splendorem, Nomi-
nis quoq; rationē accommodatam esse
intelligerē, Et Platonis nostri Cra-
tylum de amari. Et te unum ex omnibus cognoui, quem
uere nostris tēporibus Heroa uocare possimus, et in quē
diuinos cōferre honores unā certatim omnes debeamus.
Etenim si cum comparatione causam expēderimus, mul-
to id quidem rationabilius nos, quā ueteres olim fecis-
se diiudicabimur, Nam quis erit usq; ad deo rerum omniū
imprudens ac stolidus qui fateri audeat, Non hūc Her-
culem Hercule tanto maiorem quanto Animā corpore ex-
cellentiorē, Nisi forte Vipereos anguis elidere, Feras
quas ipsi nos interdū uenatu persequimur, Apros, Cer-
uos, Leones uincere. Equos edomare, obscenis subinde libi-
dinibus emancipari, Tantum nō quinquaginta, ut se sti-
ue græcus ait, mulierculis admisceri, ac postremo etiā*

in furorem adigi, Præstabilius cuiquam uideri pote-
rit, Quàm ciuitates conſtituere, Vrbes amplificare, Popu-
los regere, Virtutes complexari, Libidinem, Iracundiam
Superbiã, Auaritiam, frenare, ac nullis omnino deniq;
uiciis obnoxii eſſe, Hoc erat Herculem agere, Hoc erat
Ioue naſci, & iam tandem cœlum mereri. Q VOCIR.
CA factum eſt diue ac ſancte Hercules, ut non mino-
ri ego te ueneratione ſemper habuerim, q̃ priſci illi Iouis
filium, Quod ipſum tibi ſignificare Quum uoluiffem,
Nihil mihi quidem uenire in mentem potuit. quod digni-
us putarem ut ad te mitteretur, q̃ hic de Sculptura libel-
lus, Tũ quod nulli ante hoc tempus inuenti ſunt, quei
de ea re perſcribere poterint, Tum etiam, quod nihil
ea arte uifum nobilius atq; ad hanc immortalitatem tuã
accõmodatius, Cogitabã igitur Perpetua dictione Sculp-
toriam tibi omnem artem explicare, Sed quominus id ita
fecerim, Caſus quidem ipſe impedimento fuit, Nam
quum ſuperioribus diebus, proxima a ſtate Patavii eſ-
ſe, diuertiffetq; apud me RAPHAEL REGIVS græce
& latine Rhetor exercitatis. Poſt multorũ ſalutationes,
ubi in uarios, quod fieri inter familiares aſſolet, ſermo-
nes exiuiimus, Libuit Ciceronianũ illud declamandi ge-
nus multis iam ſæculis intermiſſum pauliſper retracta-
re, Certis quibusdam horis, quibus ille ab negotiis, Ego
à Philoſophiæ ſtudiis uacare ſoliti eramus, Quodam
uero die quũ in ἀγαλατρεγίω id enĩ domeſticæ
officinæ nomen, me conueniſſet, Ibiq; neſcio quas expreſ-
ſas ære ac marmore effigies contẽplatus eſſet, De Sculp-
tura mox loqui occepimus. Qui ſermo quoniam uariuſ
ac multiplex fuit, Sperauĩ operæpretium fore, ſi à me

tibi recenseretur, ILLE igitur, nihil te inquit uno miri
us. At ego putabam tantummodo litteris operam dare,
nunc minimum uideo tempus iam est, quod studiis imper
titur, Equidem si quid erit alibi impendendum, laudo
heic potius consumas, nimirum ars est, & inter ceteras
nobilis & libero mihi ut uidetur homine digna, EGO
uero, tam inquam, usque adeo nobilissimam dignissimamque
Regi semper hanc artem extitavi, ut ne ab liberalibus
ipsis disciplinis separari posse crediderim, QUID? Er
go inquit ILLE, ὄφθον σοφῶν An non satis uisa tibi
sunt Sorores septem, nisi et octauam adeptaueris. Non ita,
tam EGO inquam, Verum si, Postquam in hunc sermo
nem deuenimus, quanta sit huius dignitas artis, consi
derare paululum libuerit, Ingentissima certe uel ex hoc
ipso parebit, quod apud omnes omnium gentium ac se
culorum populos, tanti semper habitae fuerit, ut nihilo
plus maiore apud eos admiratione, Quei uis optimi Scrip
tores fuisse inueniantur, quam optimi Sculptores, Nam quid
rogo Praxitelia illa quam Gnydius fecit Venere decante
tius? Quid Phidiaca illa quam Athenis in Arce locauit
Minerua, & Olympic Ioue dignatus? Quid Lyndiis, Si
cyoniiisque colossis, Apellaisque tabulis, in toto iam terra
rum orbe, ut nunc locantur, famigeratius? Illi qui ac
agunt uerbis, At uero hi rebus, Illi narrant, Hi uero ex
primunt explicant, Illi fastidiosissimos aurium sensus
non semper trahunt, At uero hi & oculis satisfaciunt,
ac tanquam pulcherrimo spectaculo captos omnes homi
nes tenent, Equidem ipse sic existimo tanta inter se se et
similitudine & propinquitate conuinctos, ut seculum se nul
lo modo patiantur, Et quid nos praeterea separabimus eos

scilicet quei nec ipso nomine discerni possunt? Redeat age paululum prisca Demosthenis sacula, quoniam ille γραφείας diceret, quos? Scriptores ne? an pictores potius Sculptores uel Intelligemus? Quom rursus ἀγραφεύς ἰσραφίης Nūquid? Agatharchi scripturam potius, quā Picturam Agatharchi? Γραφείων quidem uerbum, commune hisce omnibus esse et antiquissima Aegyptiorum ratio docet, Pingere ac sculperere eos oportebat, Quom quid uel significare, uel monumentis demandare uolebant, Et apud nos Poeta ipse noster comprobat, qui Dædali Celaturam perlegisse Aeneam facit, Alii aliter, Ego uero ita sentio, eam esse adiectam utreisque necessitudinem, ut uix sine alteris alteri constare satis possint, Quam rem si paulo diligentius perscrutari libuerit, uel imprimis ipsa nobis natura significare uideatur, Que nos semper, Quom quid ē περὶ τὴν ἰστορίαν uolumus, ipellit cogitare ad eam ipsam rem describendam, Tale quid erit ē troiano bello reuertentis, Hac ibat Simois, hec est sygeia tellus, Heic steterat Priami regia celsa senis, Ac rursus apud eundem, Eloquens uir ille, Heic inquit troia est, niuros in litore fecit, Heic tibi sit Simois, hæc mea castra puta, Nam quorsum hæc? nisi ut intelligatur, parum recte, humana eos ratione distinguere, quos natura tantopere coniunctos esse uoluerit, ac quodam ut diximus, necessitudinis uinculo fecerit esse cognatos, QVIN Etiam uiros esse nunquam eos consueui, quos Sculptoria hec Ars non oblectarit, Nam quom ex Animo et corpore consistemus omnes, siqua modo spes est immortalitatis, ac non partim uiuere, partim et emori optamus. Quom rogo ad utriusque memoriā conseruandam hac arte conuenientius? Quom

Et in hominum uita præstabilius, Postquam ad aliquid
peragendum nati omnes sumus, quæ et disciplinis animi
Et corpus huiusmodi præclaris artibus exercere, Quæ
do toga nos, et laurea nos, iam pridem deseruerunt,
Equidem sic ego uitam à puero institui meam, ut nul-
la, quantum in me erit, eius unquam pars sit ocio depe-
ritura, Atque id temporis quod uel tessellis ludendo, Vel
urbem totam peruagando conteritur ab aliis adolescenti-
bus, Deceui ad hæc ego sculpendi munera transferre,
que mihi cæteris aliis artibus honestiora uidentur, et
his nostris (ni fallor) studiis accommodatiora, Nam
Quid rogo artem attracturo mihi aliquam, poterit ho-
nestius esse, ea illa quam et Socrates, et ipsi etiam cum
Socrate nostri Imperatores, non approbarunt modo, Ve-
rum etiam diligentissime perexercuerunt, Nec uero cen-
senda hæc REGI qua cæteræ istæ Sellulariolarum, ut sic lo-
quar, articulæ, Sed qua potius deorumque hominumque, ac
totius naturæ sapiëntissimam imitatrix, Quæ qui non amat,
Quam qui non complectitur, ut Philostrati uerbis utar;
Veritatē nō amat, Sapiëntiā quantacunque in Poetas cadere
solet, omnē propulsat, Ipsamque ab se reuocat symmetriā,
sine qua nullum quidem dictum aut factum constare u-
quam potest, HAEC Ego quum dixissem, Valde in-
quit REGIVS institutum hoc tuum probo, tibi que gratulor,
Nimirum ad Sexcentos annos dicere Primum Sculpturam
cum litteris coniunxisse, Sed Perge, Valde quidem istæ
me tua delectant, et iam dudum artem ipsam uehemē-
tus admiror, Quod si mea hoc ætas pateretur, Profe-
ctō ei me totum dederem, longe enim in cæ mihi melius spe-
rare fore, quæ ex Cicerone ac Quintiliano, Age igitur

Statuariã mihi amãbo omnẽ ἀπαρχὴς ἀχρὶ τέλους
explicã, ut quom Venetias postridie rediero, habeam
que Pyrgoteli respondere possim promptius, Heic quẽ
Subridere me animauerit REGIVS quid inquit ri
des? Rideo Inq̃ ὑποβαρβαρικὸν ῥόπον Vti stis
uidetur, te Venetias pronuntiasse, Ast caue ne cum Græ
citã in omnibus sectãdã putes. Parũ etiã Latinus uidea
re nostris Epyrotis, Tum ILLE antiquum est inquit T.
litteram suo ipsius sono proferri, Sed perge Satis quidẽ
de hac re disputatũ heri à nobis fuit, VIX HAEC di
xeramus, Ecce tibi pulsatae concreperunt fõres, Nun
ciatum est uenisse NICOLAVM LEONICVM Virũ
sine controuersia doctiss. Simul etiam Statuariæ Iuxtaq;
nostri amantissimum, Peripateticæ is Scholæ magister,
Nec tamen ab Academia nostra dissentiens, Græce Phi
losophiã eam que est de rerũ natura edocebat, tanta om
nium mortalium extimatione ut cum quolibet græcorum
Philosophorũ comparãdus merito uideretur, POST q̃
igitur ei repente occursum à me est, Oportune inquã Magi
ster, nam ad quo ueneris scio, Putoq; id me tibi iam p
fecisse, LEON bellissime Sed quæ Sermones erant.
Quom ego aduenisse uestri? De Sculptura EGO inq̃
loquebamur, LEON Pergte, nihil equidem mihi poterit
esse iocundius q̃ de hac ipsa re uos differentes audire,
REGIV. id ita hodie euenisse uehementer gaudeo,
Nam & ego in partem bene fieri liberior accedam, & tu
tibi semel duos perstringes, Hoc autem qui pernegare
audéas? Nunquid EGO tum inq̃ Regi iam dudum cõ
mutasti animum, & uelis forsitan Rhetoricã illa tua de
relinquere, atq; ad Sculptoriã pertransire? ILLE aut

Negabis igitur tu occasionem sequendam, ac si quod forte bonum acciderit, minime id captari oportere? AT uero, Si ita EGO inquam persuasum habes Mi Regi ab aliquo istorum qui exercent uenditentque Exquirenda tibi artis præcepta sunt, non à me, qui nullum unquam magistrum audierim, qui relaxare animos in ea sim solitus ac non de fatigare, QVomodo igitur Inquit ILLE tantum in hac arte profectum es consecutus? nullo doctore, Quod sit tute tibi met $\pi\omicron\mu\pi\epsilon\varsigma$ fueris, atque $\alpha\upsilon\tau\omicron\lambda\acute{\iota}\delta\alpha\kappa\tau\omicron\varsigma$ que admodum? iam scire cupio. Ego uero tū Inquam Nihil tam arduum, tamque admirabile in humanis rebus esse existimo, Quod hominum non possit industria confici. Illud idem Heic mihi usu uenit Leonice, quod in cunctis euenire artibus, Scripsit Aristoteles tuus, Experientia ut adiutus ad id sola fuerim, Præclare quidem Polus, hanc artis, in experientiam fortuiti euentus dixit esse magistrā, LEON. agnosco iam uerba græcæ, Scilicet Inquam meo auspiciatu, meo et ductu, Ita enim in Archanis custoditur ars, ut non intimi modo ac familiares, Sed ne germani quidem fratres, intro admittantur, REG.

Sic sane se res habeat, Aggredere tu eam, et qualem ipse tibi con feceris explicæ, neque enim te istorum esse simile putamus, qui sibi solis se natos existimant Inuidetque bona cæteris, EGO uero inquam lubentiss me Nisi quid fortasse Leonicus, LEO istuc ipsum, QVEI Postquam cõsedere Ita EGO exorsus sum. ET SI HEC mihi potius à uobis intelligenda essent, non dubitabo tamen quoniam Sic uos uelle uideo Potius quodcumque ineptitudinis obire periculum, quam ullius ingratiudinis accusari, Equidem nihil uobis placere nunc ambigam, Liberius uobiscum agam,

agant & familiariter, NE AVtem ab nemore Pelio re-
petamus Satis quidem constare debet hoc omnibus, Sculp-
toriam artem, sicuti & ceteras uariis ac diuersis natu-
ræ principis originem habuisse, Nam siue casu aliquo
siue sollertia cœperint homines, Creta truncis ue aut
lapidibus, ex umbra similitudines imitando, naturam ip-
sam æmulari, disquisitione haud opus est, dum natura
Artificioq; profecta ac perfecta omnia intelligentur,

ST Atuariū quidem usum priscais omnibus sæculis fuis-
se, tum graecorum, tum etiam barbarorum historiis ma-
nifestissimum, Earum autem fingendarum rationem
hinc pleriq; natā arbitrantur, uti scilicet eorū qui præ-
clarum aliquod facinus peregerint, aut in uita quid
utile adinuenissent, memoria perduraret, Ceteriq; ad
eos æmulandos, eiusdem honoris quo maius dari nihil
posse uidebatur, spe raperentur. Que causa Ciceroni
fuit, ut Octauio Lepidoq; Statuas in foro decerneret,
Nonnulli uero ex Mortuorum, aut eorum qui ab futu-
ri erant desideriis ut pleraq; omnia apud Aegyptios
iā primū cœpisse tradiderunt, Vtq; Siue uirtus, Si-
ue Amor in causa fuerit siue potius utrunq;. Certe nihil
ab homine maius excogitari potuit, aduersus mortalitatē
suam, & aduersus inuidiā deorum. Atqui quod egregi-
am ciuium uirtutem significare potest, Tantis Romæ
Statuarum & Priuatarum & Publicarum numerus, ut
non minor factus q̄ uerus populus fuisse tradatur, Pri-
cipes ipsi longo ordine suorum imagines, tanq̄ in signe no-
bilitatis unicam, Rompa & Atrius præferebant, Docti
uero atq; eruditi non minus et ipsi, Statuis signisq; refer-
tas bibliothecas suas esse studebant q̄ libris, Mihi pol-

quidem Cicero ipse uidetur, non tam Verrē accusare, quā
Præclaram illam tot Egregiorum Artificum & signorū
rapinam inuidere, SED NVNQVID Prius quā de re
ipsa dicere incipiamus. Qualem uelimus esse Sculptorē.
breuiter ac summam recensebimus? LEO. ut lubet.

REG Perge igitur, ac Sculptoris tui qualem uelis ima-
ginem nobis effinge. Tum EGO sic, Primum quidē,
ut ab summo capite incipiamus, Nam Supremo humili ne
quis ortus loco recte agat, modo ille traditam dignitatem
theri studeat, hic partā adipisci minime laborarim, Om-
nibus eum artibus quantum fieri poterit. instructum,
ac plane litterosum cuperem, Qui scilicet quā plurimarum
rerum & fabularum & historiarum noticiam habeat,

LAVdis deinde ac gloriæ studiosissimum, Nihil enim
uideo quid possit Eruditio sine laudum cupiditate, Laudū
ipsa cupiditas sine Eruditione, Ita alterum alterius præsi-
dio semper inicitur, LIBeralem præterea ac minime
sordidum, qualem Superioribus annis Donatellum Flo-
rentinum fuisse accepimus, Fertur enim ab us qui eum
nouerunt, Pecuniolam omnem in Cistella semper habui-
sse, Ita ex officina tigno suspensam, ut quando uellet et
quantam quisque uellet accipere, atque uti frui suo iure po-
nisset, Præclarum facinus, atque ipso Donatello dignum

PRVDentē etiam minimeque ineptum, Qui scilicet cer-
tam quandam in omnibus rebus rationem esse intelligat,
Nā quū omnes uerbi gratia Statua, Pedesires fiāt aut
Equestrēs, aut Stātes, aut Sedētes, aut incubētes, Publicis
in locis, aut Priuatis, Togatorū hominū aut Laureatorū,
Erit diligens in singulis adhibenda ratio, Qui ornatus
quid ue rem quamque deceat, Etenim accommodanda sūt, om-

nia, ad personarum, locorum, temporum, ac rei naturam,
Nā quod in græcorū prouerbio est, nō omnia eodē modo
omnibus quum in eisdem plerunq; rebus diuersissima
eēt ratio soleat, Alia enim in C. uerbi gratia, Cæsare Im-
peratore, Alia in Cons. Alia in eodem ipso dictatore con-
uenient, Nec Herculem ipsum semper eadem decebunt,
uel cum Anthæo luctantem, uel cœlum humeris sustinē-
tem, uel Deianira amplexus petentem uel Hylam qua-
runtentem, Nam ueluti hæc fieri eodem uno tempore non po-
tuerunt, Ita nec semel eidem poterunt conuenire, Non
tenent quin Singula interdum statua effici non possint,
ita uariis insignibus distincta, ut pleraq; semel intelli gā-
tur, P. Scipio ante ætatem Cons. cum Imperio Carthagi-
nem missus, Hasdrubalem prælio superauit, Carthagi-
nem uicit, De uicta Carthagine triumphauit, Pacem. P.
R. adtulit. P. Scipionis Statua ita effingemus, ut & Iu-
uenis & Cons. & Imperat. & Bellator et Victor et Tri-
umphator, Atq; etiam Pacifactor dignosci manifestis-
sime ualeat, Cuiusmodi fuisse Domitiani Statuam, Ex
Papinii silua contemplamur, Et Paridem ab illo factū,
Pastorē Iudicem & Amatorem, ANTIQVARIVM
quoq; qui sciat, Cur uerbi gratia Mars apud Romanos
duplex, Graduius, & Quirinus, Alter In Campo olim
extra, Alter in foro Intra urbem colebatur, Cur & Ve-
nus Apud Lacædem onios armata, Apud Archadas ni-
gra, Apud Cyprios Barbata uirili Sceptro, muliebriq;
ornatu, Cur in Aegira ponē fortunam Amalthiæ cornu
præferentem Alatus amor? Ac mille eiusmodi quorū om-
nium causas, Sculptor tenere debebit, Ut quem queratur,
qui i sibi uelit, ille in Thessalia treis oculos habens, Iup

pter, Respondeat Sic. Fertur id signū Laomedontis,
fuisse, Mox & Priami regis in nido Aula sub diuo
sacratū. Quod & nosler Maro Innuī, Aedibus in me
dus nudoq; sub ætheris axe Ingens Ara fuit, AD hoc
ipsum quom à Græcis troia caperetur, Cum Hecuba uxo
re, ac natis frustra confugerat, Nam à Pyrrho inter
fectus illeic tamen est, Mox deinde iā signum à Sthele
no Capanei Larissam tranlatum, Quod autē quisquis
ille fuerit artifex, Tertium in fronte oculum fecerit,
Puto ob hanc causam, ut triplicem Iouis potestatem signi
ficaret, Duobus terram & mare, Altero Cælum spec
tat, Itidem rogatus quid faciant in Lysimachi Regis frō
te Cornua, Quid in C. Casaris uertice Stella, In. M.
Bruti Pileolus ac duo Pugunculi. Rationē reddens di
xit, Illum de Alexandri sacri ficio, solutis uinculis elap
sum taurum ambabus manibus comprehensum tenuisse,
IN alterius Cæde Cometē Apparuisse, In Huius au
tem præclaro facinore Pileatam plebem, libertatis enim
signum pileus, per urbem excursitasse, Visamq; Bruti
& Cassii Pugionibus libertatē restitutam fuisse, SED
enim quum Equestres potissimum ponantur Statuæ, Si mo
do Rusticano Equitati Equitē de formare noluerit, Non
ne optimum in sefforem eum esse oportebit? aut saltem Eq
tandi rationem ipsam tenere, Ea autem quando uix est
& nostris militibus cognita duplex, Vtinam hec mihi cō
tigisset, Interpretari potius q̄ edocere, Nam Sarmonis
olim nihil, & si qua à Pollux tradita præcepta sunt, ad
rem nostram nihil, Altera quidem qua leuites uehimur,
Cuius ratio & cæteris qui Equo uehūtur cōmunis, Alte
ra qua Scutati in prælium ducimur, In illa assidētis spēs

ē, In hac uero A stātis, curuabūtur illeic poplites, Heic in
tendentur Pedes illeic planā habebūt firmitudinē, Heic
digitorū extremitatē de flexam, qualis esse solet cōtra in
nitētū, ad Equi aures directam, ne simuli semper Ilibus
admoueātur, Quod quidē faciilius fiet, Si illeic ad Equi
tis Sexquicubitū, Heic ad bicubitū protensis stationibus
offirmati pedes fuerint, Illeic molliter supina ceruice pe
ctus ostentatur, Heic fortiter declinato uertice Sini ster
humerus præfertur, Illeic leuē interdū uirgam habere
dextra solet, Hic hastā, ensē aut clauā gestare, Leuāq;
regendis nunq̄ cessabit habenis, Nā qua moderādus sit
arte equus, quom iaculatur, quid quō Punētum Cesim ue
feritur obseruāum, Vt sit Clogmo ad cursum sonipes
excitādus, Interdū et Poppismo ihibendus, paulo remotio
ra, Nec plus id doctrina q̄ exercitacione comparabitur,
Nos uero ad nostrū Sculptorē, SCILicet q̄ maxime ΕΥ
ΦΑΥΤΑσ'ΩΤΟς esse debet, qui uidelicet Dolētis, Ri
dētis, Egrotātis, Morientis, Periclitātis, & eiusmodi, In
finitas animo spēs imaginetur, quod etiam Poetis ipsis et
oratoribus q̄ maxime necessarium, Nec tamen nisi qua
tenus ipsa rei natura patietur, Ne uelut ægri somnia ua
ne fingantur spēs. dolentis illud, Excussi manibus ra
dii reuolutaq; pensa, Morientis hoc, Sternitur infelix
alieno uulnere, cœlumq; Aspiciet et dulcēis moriens remi
nisatur argos. Vt reliqua omittamus quorum Exemplis
re fertissimus est idem Poeta, Quid? Nonne ipsos ante ocu
los ue stros habere uidemini, Consiernatam audita mor
te filii mulierem, atq; ipsam Peregrini hominis moribū
dimētē? Quid uero et illud Pulcrosq; per artus It cruor,
inq; humeros ceruix collapsa recumbit, Item, atq; illi in

partibus æquis huc caput atq; illuc humero ex utroq; pe-
pendit, Corruit in uulnus gemitū super arma de dero
Sternitur infelix Acron, & calabus atram Tundit
humum, expirans, Ac mille eiusmodi que apud hunc
Poetam inuenias. PRæterea et $\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\eta\pi\tau\iota\kappa\acute{o}\varsigma$
hoc est qui omnium quas exprimere uoluerit rerum, con-
ceptas animo species contineat, reddatq; Sed nunquid
rerum omnium concipiendæ Sculptoris animo species?
Plane omnium, Sed ut Philosopho rerum cunctarum co-
gnitio datur, Vt hominem, Seq; cognoscat, Medico suc-
corum uires ut hominem sanet, Ciuili legum atq; actio-
num scientia, ut hominem in officio contineat, Ita Sculp-
tori rerum omnium species comprehendendæ ut hominē
ponat, quo tanquam propositum tota eius & mens & ma-
nus dirigendæ, quamq; Satyris hydri, chimæris, mō-
stris deniq; quæ nusq; unquam uiderint, fingendis ita
præoccupantur, ut nihil præterea reliquū esse uideatur.
Dii Deæq; omnes, Nunc unum esse, qui quo sibi profi-
ciscendum sit uideat, qui ad finem respiciat, Supreme
Parens Iuppiter Ita ne nos miseros mortales in Cebetis
tabulam relegassē, ut qui sanus inueniatur, sit nemo,
ut qui ab Apate ebriacus iactus huc illuc non rapiatur
sit nemo, Et tamen sibi quisq; sapimus omnes, Nec uero
solum nostri Sculptores quibus iam ob ignauiam ignoscē-
dum, spumantem ab illa pateram hausēre, Verum &
isti quos tu festiue gregarios appellare soles Philosophi
tū Leonice, ita se se madidos proliuēre, ut nulli mortaliū
deerrent magis, Nam quum omnia $\epsilon\pi\acute{\iota}\tau\omicron\tau\omicron\tau\acute{\epsilon}\lambda\omicron\varsigma$
dicant, illum tamen quem sequantur ipsi finem non ui-
dēt, Sed esto iam hoc nostrū in Parergis insectandis Pa

tergon Nos ad Sculptorem nostrū reuertamus, ABES
SE quidē ab eo omnis debet $\kappa\omicron\lambda\alpha\mu\delta\alpha$ hoc est ne quid
formæ supra ueritatem aduciat, Que quum cæteris i
rebus improbe fiat, tum uero in Sculptura improbissime,
ut que non unum semel eblandiens fallat, sed frustra
tur perpetuo cunctos. AD SVMMAM nisi quis præ
ter dexteritatem ingeniosissimus sit, Ad Sculpturam ue
nire neminem permittamus. Nihil autem ut sapius eodē
reuelamur, sine litteris, sine eruditione, litteras uero
atq; eruditionē quom dicimus, illarū potissimum discipli
narum cognitionem intelligi uolumus, quæ à Græcis
 $\mu\alpha\theta\eta\mu\alpha\tau\alpha$ dicuntur, Arithmeticā, Musicen, & Geo
metriam, sine queis perfecti quidem esse nihil potest,
Non tamen qui prorsus ego in facias ire audeam non inue
niri atq; extare q̄ plurimos qui & si illitterati, excellen
ter tamen multa, Neq; enim iccirco quemq̄ uituperamus,
hortamur potius omneis, Commone facimus omneis, id
quod certissimum id quod & optimum sit sequantur,
Noui equidem pleros quibus si qua super adcessisset do
ctrina, haberemus sane nunc quos cū atiquioribus ipsis
comparare possemus. Ita ad eam de qua nunc agitur rē
aptissimi sunt uisi, NEQVE uero ferēda hoc loco nō
nullorum ignauia, qui quum in hunc sermonem mecum
incidissent non ueriti sunt dicere conferre quidem si
adsint, Sed non omnino necessarias Sculptori litteras, sa
tis ei esse, ut aiunt, Artificiū & quatenus licebit natu
ram sequi, Recte id quidem, Sed ubi rogo istuc inuenie
tur artificium? Num quotidie in templis, in porticibus,
in platæis, in foro stupefactes a stare, In priuatis cer
torum adibus uersari, Refertas omnibus si gnis cellu

las habere, gypso plenas arcas custodire, Mirari, Rur-
sus spectare, Inhiare, quod belli apparuerit imitari,
in uestrum opus transferre, Dicemus id esse Artificiū?
Dicemus id esse naturam sequi? Atq; id quidem nō mul-
to secius est, q̄ si quis Poeta aut Orator foris futurus,
hinc atq; inde De Vergilio Ciceroneq; uerba suffiretur,
ignarus quoq; quid tum agat, Sed non possum equidem
nō mirari, Cur tamen ipsi sua ratione nequeant, quod
olim Phidias, Polycletus, Lysippus, Chares, Quodq; nu-
per Donatellus, Nempe quia quib. illi exce llebant, do-
ctrina omni et eruditione carent, Quia & Donatelli
abacū nō habēt, Scitū quidē est quod fertur de Donatel-
li abaco Is quū rogaretur à M. Balbo nobili uiro in spiciū
di sui Abacopiam fāceret, Respondit postridie mane
domum ad se ueniret, idq; se q̄ lubentissime facturum,
Ille ubi uenit, Prædioq; susceptus est, Præter hunc quē
heic uides, inquit Donatellus, Nullus est mihi Balbe ali-
us abacus, nisi quem soli mihi contueri licet, quem nul-
lis impedimentis, nulla sarcina mecum ipse semper por-
to, Si tamen uidere quid cupias, Afferte huc Pusiones
cum stilo papyrum, Illicet depromptam abaco quantunq;
historiam dimirabere, siue Palliatos siue Togatos, siue
& Nudos spectare libuerit, SED prorsus iam ualeant,
qui non consent oportere Sculptores litteratos, hoc est in-
geniosos esse, Etenim quum nihil plane quicquam effici
possit, quā notione prius atq; idē a cognitū non fuerit,
Quo me melius ferā, Siq; à me Colossus effabricaretur,
q̄ ad Vergilii Poliphemū, illū quē mecū ipse uehemēter
mirari soleo, Monstrum, horrendum, In forme, Ingēs,
aut ad Homeri hunc,

καὶ γὰρ αὐμὲ τέτυκτο πελώριον ὄδ' ἐέωκ
 ἄνδριγε σιροφώγω ἀλλὰ ρίω ὑλήεντι
 ὕψηλῶν ὄρεων ὅτε φαίνωται ὄιον ἀπ' ἄλλων
 Amabo uos , nunquid uiuaciotem intelligetis ipsum Do
 natelli Equum , Quo nihil quidem per fecit esse uolūt
 An hunc qui conterranei mei Poeta uersibus Sic exprī
 mitur ?

At Sonipes habitusq; animosq; imitatus eque stes
 Acrius attollit uultus , Cursumq; minatur
 Cui rigidis stant colla iubis , uiuitq; per armos
 Impetus , Et tantis calcaribus ilia late
 Suffectura patent , uacua pro cespite terræ
 Aenea captiui crinem tegit unguia Rheni ,

Age si quempiam fabricari equum uelletis , Propo
 tis hisce duobus tanquam modulis , Vtrum potius imitā
 dum Pomponio iuberetis ? scilicet uidebunt plus isti , q̄ de
 us ille Statuariorum Phidias , qui quum Olympicum Io
 uem per fecisset , fassus est , Se non alio illeic Magistro
 usum , q̄ his Homeri uersibus ,

καὶ λευανέσιν ἐπόφρουσι κούσω κρονίωρ
 ἀμβροσίαι δ' ἄρα χάρται ἐπέρρωσαν ὄ ἀνα
 κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο μέγαρ δέ λέλιξερ
 Annuit Et totum nutu treme fecit olympum , quid maius
 uel dici , uel intelligi potuit ? Non ne ipsum prope Iouis im
 perium Maie statemq; uerbis ipsi s effinxisse uidetur ?

HABETIS Igitur qualis eē debeat is qui optimi Sculp
 toris nomen sit consecuturus , non quidē Platonis nostri
 Ciuitatem , aut Ciceronis oratorem , Sed qui facillime Et

Inueniri & extare possit, Si uero haud satis probabili-
 ter à me dictum esse uidebitur, expecto quid & uos sen-
 tiatis, Nihil etenim mihi certius uideri poterit, quàm quod
 uobis placuisse cognouero, REG. Recte mihi quidem om-
 nia, Et profectò simul tantum dignitatis atq; auctori-
 tatis adiecasti, ut que antea diligere uidebar, nunc dea-
 mem, Sane quidem sic res se habet, et tecum iam sentio
 non modo Sculpturam sine litteris, Sed ne litteras qui-
 dem si ne Sculptura cõsistere posse, Atq; ut necessari-
 am oratori Iuris ciuili scientiam Fabius, Ita & ego Cæ-
 teris Scriptorib. necessariã Γραφικὴν existimabo, Sed
 amabo te inquit, Quandoquãdẽ multũ ocii nobis hodie da-
 tur, atq; huius nouæ artis auidi facti sumus. Sequere
 satis quidẽ et laudata à te Sculptura est, et optimũ Sculto-
 rre ffinxisti, qualẽ te esse & uerbis ut inquit & rebus
 significasti, Aggredere igitur & reliqua, Vt Quum
 artem ipsam demonstraueris, nihil plane huic sermoni
 nostro de fuisse uideatur, Tum EGO libenter inq;,
 Ac postquãdẽ ultro non inuitati ad Prandium nostrum ueni-
 stis, Faciam qualitercunq; ut nunquãdẽ hodie à me, nisi ad
 plenum exaciati recesseritis, Itaq; tum id illis expectan-
 tib. iamq; ad audiendum apparatus, Cæpi EGO
 sic, FIERI Quidẽ Statuas Ex diuersa uti & nũc
 materia, sãper consueuisse, notissimũ, Ex ligno, Gens
 primum truncis ac duro robore nata, Ex Ebore, Ex Ar-
 gilla Ex Gypso, Ex Lapidibus, & Ex Metallis, Quei
 Ligno Ebore ue Statuas conficient, Desectores uocẽtur
 quei Argilla græco uocabulo πλασται à nobis ficto-
 res, nominabũtur quei Gypso si placeat γυψοχοί qui
 Lapidibus quos uideo à quibusdã λιθιχοίς appellari,

Quoniam præcipuum ac peculiare magis marmor, Mar
morarii Itæq; à Scalpendo Sculptores, qui Metallis Γλυπ
ται à nobis Sculptores, Excussores. n. artarios quos graeci
Χαλκείας uocāt eos dicemus quicunq; uasa aut quid ta
le fabricantur, Statuariorum uero Appellatione quos
ἀγαματοποιός illi appellant, Generaliter omnes
continebuntur, q̄ quouis pacto statuas effingent, Statuaria
igitur omnis in quinq; distincta spēs ē, Quò ligno Eboré
ue tractabitur, ab absidendo τομικὴ dicitur, Quom
Argilla quoniam figulorū est πλάστικὴ nominabitur
Quom gypso quod eo typos imitatur, παραπλαστικὴ
τικὴ, nos Exēplariā appellare poterimus, Quò lapidib.
ubi Scalpello utimur. à Percussione κολαπτικὴ
siue Sculpturam, Quom uero Metallis γλυφικὴ
hoc est Sculpturam, Cuius quidem ratio duplex, Nam
aut cera fabricantur, ἢ à dēducendo ἀγωγικὴν aut ἰ
formantur ἢ à fundendo χημικὴν enuncuabimus,
Hæ autem ita inter se se omnes Iunctæ connexæq; sunt,
ut cunctas nouisse uideri poterit, qui unam earum ali
quam nouerit, Sola enim arca quam uersantur materia
differunt, arte uero ipsa atq; intentione conueniunt, Ex
quibus quoniā γλυφικὴ uti subiecta materia, ita ἢ
artificio multiplicior est, eam expediamus, Ac primum
περὶ ἀγωγικῆς Neq; uero expectetis à me ut di
cam quo in cera, quò ue in Creta sit temperamento uten
dum. aut quam in omnibus diligentiam adhibendum,
Non enim nunc ταπρῆστην πρακτικὴν Quom uo
letis autem ego uos ad officinam uocabo, CERA tamē
ad id quod uolumus medicabitur q̄ commodissime πλω
ασφαλτω quam uulgo alii ex uocabulo graecam, alii

ex loco hispanam picem uocant, Si prius oleo aut pauculū
 seu colloquata fuerit, Quarta portione, Medicabitur et
 cæteris resinis, præcipue Terebinti Picæ ac lentisci,
 Nonnulli eam que deraditur è nauibus Picem probant,
 & qua ferrum uernicatur, Sed hoc non nisi in iis quas
 manere uoluerimus typos, Terebintine aut Picæq; et Ar
 menio rectius, Vfos eo plurimum in signis ueteres ani
 maduerti, quod si duricies expetatur, in Sigillis, Cera
 Punica ubi deliquerit, cerussa puluisculum bibat, fer
 me ad æquale pondus, Ea sic et niueum candorem amu
 labitur, & marmoreum nitorem prestabit, Sed hoc nõ
 erat propositum, ἄγραφικὴ igitur quam nos Ducto
 riam uocemus, duabus hisce consumitur Rebus, γραφικὴ
 & ψυχικὴ Graphicæ uero quã nostri in Scrip
 tore Descriptione, In Pictore & Sculptore Designatio
 nem uocauerunt, nam Lineatione que γραμμικὴ
 dicitur Architecto damus, vsq; ad eo necessariã sculpto
 ri iudicauit Donatellus, Sic enim accepimus, ut plerumq;
 Discipulis dicere solitus fuerit, uno se uerbo Sculptoriã
 artem eis omnem traditurum, Quom dicebat, Designa
 te, & Et profectò id est totius Sculpturæ caput ac fun
 damentum, Ea uero duabus etiam hisce rebus maxime
 constat, συμμετρία que nondum sibi Romanum nomē
 inuenit, nisi fortasse latinam linguam augetes ut Ci
 cero ait, Commensuratione dixerit, Et οὐτική quam
 Perspectiuam appellant, De Symmetria igitur nunc
 pauca dicamus. Qua in re, illud à tua Philosophia nõ alie
 num Leonice, Considerandum, Hominem ipsum quem
 præcipue dimetiendum suscepimus, Materia constare &
 forma, Formam autem heic nunc eam intelligamus Spe

ciem, qua hunc ab illo discernimus. Materiam uero corpus ipsum, Corpus autem omne in treis dimensiones pariri, In Longitudinem, Amplitudinem, Profunditatemq̄.

Formam uero ipsam Lineamentis comprehendendi. Quare De Corporis Symmetria Primū, Mox de Lineamentis, Mensuram igitur, hoc enim nomine Symmetriā intelligamus, cum in ceteris omnibus quas natura pro genuit rebus, Tum uero in homine ipso admirabilissimam & contemplari et amare debemus, Ita enim undiq; exactissime dimetatis partibus compositum est nostrum hoc corpus, ut nihil plane aliud q̄ Harmonicum quoddam omnibus absolutissimum numeris instrumētū esse uideatur

SED age, Non enim de Timæo Platonis qui & à Cicerone latinis explicatus est litteris, hominem ego uobis referam, quod ad nostrum hunc institutum sermonem atinet. Eum longe aliter q̄ Architectus, uiuum stantq; dimetiamur. Scilicet in nouem de longitudine portiones, Ita etenim Hominem ipsum Sollers natura formauit, ut faciem hanc summo loco spectandam proponeret, Ceteræq; totius corporis partes, Commensum inde susciperēt, Cōstat autem ipsa tribus pariter dimensionibus, Vna erit ab summo frontis qua capilli nascuntur, heic ad intercalia, Altera heinc ad imas nāres, Vltima ab nārib. heic ad mentum, Prima Sapientia, Secunda Pulcritudinis, Tertia Bonitatis Sedes, Hæ autem ipsæ per se ut aiunt, multiplicatæ, Integram, quanta erit humani corporis staturam reddent, nouem portiones. Prima erit facies ipsa, Secundam faciet portionem pectus, Ab summo Stomacho ad umbelicum tertia, Ab hoc ad imā femur Quarta, duas continebunt. coxendices ad Poplitum, To

tidemq; ab hoc ad nodum crura, Pars autem hec in fima
 que est à nodo ad imam plantam, Gutturq; hoc quod est
 ab summo pectoris ad summum gulæ, Atq; hic semicir-
 culi arcus qui fit ab summa fronte ad summum uerticē,
 unam aliam conficient Portionem, Nam horum iunctu-
 ræ nodi poplitesq; tanq̄ inter finia nullis suam cēdunt pro-
 prietatem, Constat igitur humanæ Staturæ longitudo,
 Portionibus ut dictum est nouem, Quamquam alii octo,
 Alii, quod rarius est, Est enim tanquam in Musice
 dissonum ferme septem, Alii quod & raram etiam est,
 decem fecerint, Nos medium & quod in plerisq; omnib.
 mortalibus frequentius erat, secuti sumus, Ac de Adul-
 to loquimur uiro, non de Putis in fantibus, quorum in lō-
 gitudinem mensura omnis nisi quattuor constat facietus
 Nam de humana per singulas ætates Symmetria que in
 prima, media, atq; ultima Puericia, Item Adolescencia,
 Iuuentute & Senectute deprehendatur, Certi nihil nunc
 afferre possemus, Et iam cogitamus in puero, si quis mi-
 hi nepos ex Sorore nascetur, eam omnem obseruare, atq;
 obseruatam litterarum monumentis demandare, ut aut
 beneficio mihi gratam posteritatem deuinciam, aut certe
 ad aliquid semper quod expediat excogitandum exem-
 plo excitem, Non ne summa stulticia est, hominē terrasq;
 tractusq; maris cœlumq; profundum dimetri, & suam
 mensuram ignorare? BRACHIORŪ autem alterutri pa-
 riter lacerti Sexquialteram continebunt portionem, Ma-
 nus unam aliam, Quāq̄ sint qui metiantur Sic. Ab hu-
 meris extrinsecus ad iuncturas articulorum, Ab ascal-
 lis uero intrinsecus ad an finia palmæ ac digitorum, Fa-
 cies tres, alterutri autem articuli, una. Quomocumq;

id parum refert, modo brachiorum tota longitudo septem
contineatur faciibus, ut di spessæ manus rectam ipsam
corporis longitudinem de finire inueniantur, Pedes autē
ita ab extremis talis ad extremum unguem producuntur,
ut eandem bis ter cōmetiantur, Non enim hoc loco obscenū
dei Semipedalem fusciam, aut de formem illum unde
egressi omnes sumus hiatum, ut non nulli dimetiendum
curabimus, quum præsertim latere semper nisi in pue
ris honestissime soleant, CONSIDERANDA uero & ip
sa inter se partium ἀναλογίᾳ quam alibi Proportionē
heic nī fallor proprie commensum dixerimus, Quanta ē
longitudo ab intercaliis ad summās nares, tanta erit pro
ductio Mēti ab iugulo, Quantāq; est ab summis narib.
ad mentum, tanta ab iugulo ad imam gulam, hoc est Se
miportione, quantum est Superioris labri interuallum
ab ore heinc ad nares imas, tantundem erit Summarum
narium prominentia ab labro, tantundemq; & oculorum
ab intercaliis ad interiores angulos concuuitas, Præterea
in manibus, quod est Extrinsecus ab summo ungue indi
ce ad iuncturam hanc imam, continebitur semiportione,
Ac rursus heinc ad eam qua brachio colligatur manus,
alia, Sic & intrinsecus ab summo ungue medio, Primus
autem hic indicis articulus maior, Correspondebit fronti
Secundus hic cum Onychio ad extremum unguis, naso,
Primus item medii, huic quod est ab naribus ad mentū
Eiusdem Secundus, huic quod est ab imo mento ad in fe
rioris labii supremum, eiusdem Onychius huic quod
est ab ore ad inferiora narium, Indicis eōdem ab supre
mo labri superioris, Maior pollicis articulus œquabi
tur huic quod est ab mento ad summum labii inferioris.

Minor huic quod est ab nare ad eodem, Onychiorum autem
Articulorum omnium dimidiatam sibi partem occupabunt
ungues. IN LATITUDINEM uero frons, ab hac media,
quam & discriminatrice appellare possumus, linea, heinc
inde ad prima, heic, tempora de finietur, sua bis longitu-
dine, Ab intercaliis ad extremos oculorum angulos, atque
heinc ad primas aureis, harumque longitudo, tantundem.
Id uero spacium quod est inter utranque extremitatem ocu-
lorum, Ex duabus iisdem dimensionibus, in treis par-
tes distinctum, duas oculi, unam sibi intermedius natus
uendicauit, Oris latitudo si per summum labii metiamur
respondebit fronti, naso uero, Sin Circino illi spacio, quod
est pollicis articulo maiore de finitum, ab labro supe-
riore ad mentum Pectoris latitudo faciebus continebitur
duabus, Spacium inter utranque mamillam una, Earumque
certus situs ab inferiore gula, eiusdem dimensus circino
deprehendetur, Palmaris autem Plantarisque latitudo de-
finiri sepe inuenietur Semiportione, IN ALTITUDINE
uero que sola circumlatione comprehenditur Ex Supradi-
ctis mensura captabitur, hoc modo, Capitis per medium fro-
ntis altitudo, Porcionum est trium, Item & summa Coxarum, Per ce-
cipitum a summa fronte ad ceruicem duarum, Itemque et in summa Co-
xarum Colliduorum Pectoris per alas ad tergum quatuor, Ve-
tris per medium quattuor, lacertorum Coxarum Crurum, Polli-
cis Ceterorumque articulorum summa Circumferentia
nunquam plus eorumdem longitudine membrorum Extremum
brachii propter iuncturas manuum, Portione, propter
nodum tibiae etiam quarta, Altitudo autem hec que est
ab imo talorum ad summum pedis, respondebit longitudini
que est istinc ab summo pedis ad extremum unguem,

Colli circumlatio ei parti que est ab summo pectoris ad umbelicum, CORpus ne hoc quo i tanto sit commensu fabricatum, An Exactissimam potius Harmoniam esse dicemus? Qualem rogo Geometram? qualem & musicū fuisse existimabimus eum qui hominem ita formauit? Qualem uero esse oportere eum qui talem typum sit imitaturus? Laudatur Iulius noster quod Palladium illam Mantennii nostri turbam, Casareosq; triumphos tam bellicissime sit imitatus, Num alius qui spiam picturæ ignarus illud idem effecisset? Num aut Homerum aut Demosthenē ad Vergilii Cicronisq; æmulationem imitabitur quis, qui Poeticam Rhetoricamq; nescierit? Nisi fortasse eum dixerimus qui nuper ducta Circino De Vergilii uersibus mensura ad suos, dæsse nihil aliud existimabat, Planeq; sic tanti Poetæ Videri etiam æmulus uolebat, Equidem omneis qui nunc uulgo habentur Statuarii, haud multum dissimiles ab illis Scriptoribus existimari, quos noster Calpurnius dicere solitus est, casu quodam tesserali uerba iacere Nec nisi ipsos rerum successus expectare, INTelligenā uero est autem Eiusmodi Symmetriam, cunctis mortalibus, præterq̄ monstruoso, Atq; isti Pygmaeo qui in deliciis habetur Populo conuenire, Deprehendiq; in omnibus non secius q̄ Enharmonicū concentū in Musicis instrumentis Vt. n. in Cithara Chordæ si protendantur, exacuetur accrescetq; sonus, Sin cōtra laxatæ fuerint remittetur, eritq; nihil minus eadem numerorum proportio, Ita & heic siue accrescat quātitas siue decrescat Idem tamen ipse commensus extabit, Neq; n. paulo euidentiore exēplo agā, Andrion Vincen tinus, ac Vigetius Tarrusianus à Petreio Honorioq;

Sophistis, Symmetria, sed pineali differunt proceritate,
Nam quantum illi uniuersos totis humeris præcellunt mor-
tales, Tantum hià cæteris exuperantur mortalibus, Sed
De Symmetria iã satis quã nihil de ea satis dici potuerit,
s. de Sculptorũ parète, Artificiorũ õniũ nutrice, Amica to-
tius generis humani, Ex qua tantam iam laudem consecu-
ti sunt, Antiqui omnes & Statuarii & Pictores & Ar-
chitecti, Hinc est enim illud quod mirum uideri solet om-
nibus quom dicitur, Artifices xxv diuersi s & locis et tẽ-
poribus ita statuam confecisse, ut ab uno semel facta eẽ
uideretur, Ad mensuram uidelicet eandem conueniebãt
omnes, Eadem utebatur Proportione omnes, Heinc quoq;
est illud Pythagoricum admirabile, Herculis Staturam
ex olympico stadio adinuentam, Hinc & mille alia, que
quom dicuntur miracula quidem audiri mera putantur,

VERVM ENIM uero intelligendum hoc loco quattu-
or prorsus esse ordines Statuarum, Pariles, Magnæ
Maiores, Maximæ, PARILES quidem fient quom eius
qui exprimitur Staturam undiq; præsentabimus, Dantur
hæ benemeritis ac Sapientibus uiris, Armodio & Ari-
stogitoni, Homero Soloni, Hippocrati Gorgia, Beroso,
Pythagora, Platoni, Ex nostris L. M. & D. Brutis. Q.
Mutio, Cleria uiragmi, M. Catonibus, Q. Ennio
M. Varroni P. Vergilio M. T. Ciceroni, Nunc nisi capi-
ciatis Magnæ fient quõ infra Sexquialterã, Statura cõ-
tinebitur, Quæ & Augusta dicuntur quod Regibus Au-
gustisq; Imperatorib. dicarentur, Phoroneo, Lycurgo,
Temisthoeli, Zersa, Alexandro, Ex nostris Romulo, Nu-
ma, Tatio, Cn. Pompeio, C. Casari, Gn. Octauio, ac
Reliquis quei in deorum numerum referbantur Casar

ribus. Atq; hinc arbitror illud quod moritura Didò sic
queritur, Et nunc magna mei sub terras ibit imago,
Dolet enim abnegari sibi & Statuam & ἀποστρέψαι
que minime dabatur ius, qui sua sibi manu turpiter mor-
tem consciuissent, Maiores dicuntur, quando ad Alte-
ram excreuerint, Ponuntur autem hæc solis Heroibus,
Liberopatri, Herculi, Theseo & eiusmodi. MAXIMA
uero fient quando ter geminabitur humani corporis sta-
tura, itemq; rursus ac rursus, Quæ quidem Statuæ uel à
Specubus uti ego opinor uastatq; intus inanitate, id enim
est κολωνόστρον, uel ut alii ab noxia radiorum effusione
que fieri solet eiusmodi moles intuenso, uel ab Authore
ipso Colossi sūt denominatæ, Non possum hoc loco Regi
non ridere intolerabilem istorum Grammaticulorum in-
sciam, qui ab eo ipso insigni Rhodios Colossenses dictos
existimarunt, ad quos extant Pauli perbreues Epistolæ
Verum an Colossenses ii sint, non plane affirmarim,
Stephanus tuus, nam cetero mancus mihi est, Coryssæ
Ephesiã scribit fuisse urbem, à qua Coryssienses, Dicu-
batur aut eiuſm. Statuæ Diis OPT. MAX. Ioui, Miner-
uæ, Apollini, Marti, atq; id genus cæteris, quæ Romanis
& Barbari Reges eas ipsas sibi, ueluti et Augustiorē
Actius uendicauerint, Extat etiã nunc Baroli quod oppi-
dū Apuliæ est ad Cānas Heraclii colossus, Mihi quidem
æternum tristissimæ recordationis ob acerbissimā patris
memoriam, Quintus nunc agitur annus ex quo proxi-
me illeic eū Sepulturæ demandauimus, Sed iã mentē ad
id quod nobis propositū est reuocemus, Accidit autē sæ-
pissime ut rē ipsā Ex diuerso minorē faciamus, Hoc etiã
erit diligēter cōsiderādum, Nam aut erūt Paruæ, Aut

Minores Aut Minimæ, hoc modo, sectur uerbi gratia
que nouē cōsi stat dimēsi onibus, Humana Statura, hec,
in has treis partes, hæ mox singulæ in trinas, Paruæ ÷
fra hãc portionē cōstabūt, que est ad sex, Minores que
est ad tria, Minimæ que ad unū, Respōdebūtq; in ferio
ra hec superioribus inter se, sic, Primum hoc minimæ
partis spaciū, Spacio quod, est minoris, quarto, et quod est
māioris septimo, secūdū quinto & octauo, Tertiū sexto
ac nono, Horūq; rurſus partes partibus. Quod si identi
dē fiat, Quātūuis Colossæā uastitatē pedali iā mēsu de
finiuerimus, hoc modo, Vtrūq; uero siue Maiorē siue
Minorē ipsā rē feceris, asseruata etiā qualitate, Semel
in hūc fiet modū, Esto hoc Gymnicū Athletæ corpus Du
cātur nūc lineæ hinc à plātā indirectū huc usq; , una di
mēsi one, Itē huc usq; altera, Itē huc usq; & altera, Ab
sūmo aut uerticē ad huius extremum hec, Si igitur intra
hoc primū spaciū re ferri, eūdē oporteret, Sic, Quū à pa
rilitate cadat, paruus dicitur, Si intra hoc secūdū, nam
ferme ad mediētātē usq; desciiuit, minor, Si intra hoc ter
ciū, minimus, hoc uidelicet spacio minutissima queq; fi
niūtur, Ducātur itē ex diuerso indirectū, ambæ ad eandē
unā dimēsi onē lineæ, Si proximioe hoc intus adaugere
tur spacio, magnus, Si hoc altero maior, Sin et hoc postre
mo maximus dicitur, Præterea ducatur ab inferiorē hoc
maioris spaciū āgulo, p̄ sūmū apicē, triplici eiusdē in dire
ctum mensu Sic, ter geminabitur, Qua quidem ratione
Pueros, Adolescentes, Senes, quod antea mirū uideri pote
rat, Eosdē ipsos, Magnos, paruos, Maiores, Minores
Maximos, ac Minimos efficiemus, Huius aut diuersita
tis ratio opinor hec ē, ut Minores fierent, uel inopia, uel
trāsportādi cōmoditas effecit, ut uero in cētū et amplius

aliquando cubitos accrescerent, opulencia atq; excellen-
cior Personæ dignitas, Aequum enim est ut qui animo
& auctoritate præcellunt, Corporis etiam dignitate cæ-
ros præstare uideantur, Quod ipsum innuere uidetur
Homerus, his ipsi s carminibus, quibus Ulysses facie
ornari à Pallade, Olli multiplicem ex humeris tritonia
pallam componens, auxit corpus letamq; iuuentam. Vn-
de paulo deheinc post tanq̄ aliquis de Cœlestium numero
uideretur, Sed o certe diuinam Mantuani nostri felicita-
tem, qualis uero illa ostupescentis Regina admiratio,
Tu ne ille Aeneas? non ne ex superiore illa causa proces-
serat, Os humerosq; deo similis, Cyrum quoq; post Præ-
claram illam de Assyriis uictoriam scribit Xenophon,
Circa cultum maiestatemq; corporis diligentissimū, Ale-
xandrum Macedonē Curtius ob Pusiilitatem ab Ama-
zonum Regina Talestri habitum contemptiorem, Eū atq;
mox in castris ubi fuisset, amplioris formæ monumenta
in Posteritatis miraculum relinqui iussisse, Quam etiā
causā fuisse existimo Cur augustiores specie humana ui-
deantur, imagines nostrorū imperatorum, Neq; enim id tā
in causa erat uulgo ut imperiti existimant, quod multum
ex ea re diminutum iri uidebatur si stata Magnitu-
dine fuissent, quum de alto prospectanda ponerentur q̄
quod Excellens augustioris eius dignitatis ratio serua-
batur, ILLæ autem ipsæ Statuæ quæ diis fiunt, siue
adaucta, siue & retenta humani habitus æquabilita-
te, à græcis δ'ἄωλα proprie à nobis simulachra nomi-
nantur, Martis, Veneris, Mineruæ, Cupidinis, Fidei
Fortunæ, ac cæterorum deorum qui corporeis omnino for-
mis carent, Quæ Heroibus illi ἑοῦα, Puto tamen

initio sic uocatas omneis, Maximeq; numinum Aegyptio-
rum, Quae Regibus ἀνδριαντας Quae sapientibus
ἐκωλα Quae autem benemerentibus uiris βρέτεια
uocantur, Nā ἐκμαρτα quēadmodum Ὁ in Pictura
εἰκόνες de uultu opinor sunt, deq; membris ipsis ex-
pressae similitudines, quas nos imagines appellamus.
Nam in reliquis frustra ullam inueniemus appellationē
nisi fortasse unico uocabulo Effigies dixerimus, Figura
enim ea est que in plano describitur linea Circulus, ho-
minis atq; Equi circūscriptio, quod ab illis σχῆμα nun-
cupatur, ἀγαλματα quidem olim Homeri temporib.
dicebantur, que uis templorum ornamenta que spectan-
tium animos afficerent, unde Ὁ nomen quod uulgo etiā
remāsit, habuere Posterius uero generaliter et ipsae sta-
tuæ, quod ex iis potissimum eiusmodi ornamenta con-
starent, Quae uero infra humani habitus staturā fi-
ent, uniuersae omnes signa uocantur, unde Ὁ Sigilla,
quae intra minimam hanc erunt Portionem, Cubitalis
Palmarisue altitudinis, uel etiam quantum fieri pote-
runt Tantillae, hoc est parua signa, SED certe stultus
ego, Qui grammaticam docere uos uolui, Equidem ne
scio quomodo imprudens huc exierim, Detur tamen mihi
nunc uenia, Si Ὁ Cicero idem saepe fecerit, REG. Pla-
cent nimirū hec, Quō ita suo loco dicuntur, Nonne Ὁ sū-
mū quoq; Philosophi interdum finēti sunt munus gram-
maticorum? Iuris autem Ciuilis cognitio num aliunde de-
pendet? Equidē nō Ciceroni modo Sed cuius Γραμα-
τικότηρω liceret arbitror, Triduo posse se Iuriscōsul-
tū profiteri. Perge. Tū Ego Sic, Postq̄ igitur de Symme-
tria diximus, Dicendum nunc De Lineamentis, Linea

menta autem sunt recta Congruarum linearum ductio
nes, ad uniuscuiusq; speciem demonstrandam, Linea
rum uero alia extrema, quae & ambientes dicuntur quō
extrema complectimur, Alia uero intermedia quom
res medias significari, membrorumq; iuncturas distin
gui uolumus, Ambientium autem ducendarum ratio,
ex actionum uarietate multiplex, ac penè infinita, Pos
sem ego totum hūc a stiuum quantus est, diem consumere
demonstrando uti isti aridiorum ex triangulo, pleniorum
ex quadrangulo faciem constare doceant, uti intra horū
fines, reliquum omne corpus, Sic, interludi oportere dis
putent, Recte quidē ut q̄ Platonis, Timaeū perdidicerint
Sed ab hac nostra docendi certissima serie aliquanto re
motius, Compertum enim habemus Lineamenta omnia
Ex ipsa corporum Symmetria, Ex optice, & Ex Physio
gnomonica Sumi, De Symmetria dictum, Mox uero de
reliquis, Si prius Ducendorum Lineamentorum rationē
à me pridie in picturis excogitari commostrauero, Cor
porum quidem omnium Latitudinem, nam longitudo fit sē
per, Altitudo autem umbris luminibusq; significatur,
Si depressa sint, ut pectus tergum, liber, sua descriptio
ne, Sic, si rotunda ut Caput Collum Brachia Coxa Cru
ra Digni Columnula & eiusmodi, ex tertia sua in circū
ferentiam dimensionis parte finiri, hoc ut uidetis pacto
Nam quē admodum in chartarum typis notū atq; inter
diu ex lucerna & solisq; umbra circumscriptiones fieri pos
sent, ostendere inertissimum, NVNC Igitur De Phy
siognomonica, Nam de optice que multiplicior est, posie
rius differemus, Estisq; interdum ad minus amariore
epulas reuocandi, Ea autem est certa quedam obserua

tio, Qua ex iis que corpori insunt si gnis, animorum
etiam qualitates denotamus, Solent enim ut in proverbio
est, Artificem instrumenta, Dominū qualis sit domus
ostendere, Id aut quoniā ἀντίστροφος est, ammuta
tioneniq; patitur, Erit quidem Sculptori q̄ maxime neces
sarium, Namq; uel ex uiuentium corporibus effigies imi
tabimur, Quod à nobis in Calpurnio factum uidi stis.
Vel Mortuorum præsentias ex notissimis eorū moribus
imaginabimur, Ut si ex Zopyri quis iudicatu Socratem
effingat caluum, Simum, uentrosum, & eiusmodi Quē
admodum à Veronen sibus in Catullo, Vitruuio, Macro,
Celso, Plinioq; Cos si bi ciues uendicant, Facilitatem,
ipsi nos nuper festiue spectauimus. Vix iam certe uer
bis explicari possit, quantum Statuario usum præ stet Phy
siognomoniam, nec Statuariis modo, Sed & omni generi
humano, Miretur quidem suo iure Plinius Seuerissimū
ut ipse ait, authorem Trogum, Cumq; Trogo miretur et
Aristotelem, Ex quo ille ea transtulit, Spernat quantū
libet uulgus, dum nobis in Socraticæ Pythagoricæq; Phi
losophiæ archanis sanctissime custodiatur, Hec nos tuto
huic depositum credere, Hec nos illi fidere, Coniugium
facere, Pueros disciplinis tradere, Cum honestis conuer
sari, Turpes atq; obscenos effugere, Non temere societa
tes & Amicitias deligere, Scælestorū improbitatem absq;
ullo experimento deuitare, Hec eadem prudentes fortu
natos, & quasi τρωφίτας uideri et esse nos facit.
Apud Statuarios uero tanti erit, ut nobis illum ipsum qui
tantopere de si deratur Homerum, Ipsosq; græciæ sapiē
tes Cleobolum, Periandrum, Solonem, Thalem, Chilonē
Pictacem, Biantem, Atq; é nostris utrumq; Catonem,

ipsissimos presentare faciliter possint, Dicerem equidē
 ex Aristotele atq; Adamantio, Nam Polemonis qui de
 eadē re p̄scripsit ōnia de se derantur, nisi lōgoris esset
 instituti, uidererq; uti in prouerbio ē, Mineruas docere,
 Verū. n. ueroque scire oportebit Sculptorē, hec ferē sunt
 SED uoltis quādo hec ipsa nuper à me scripta sunt, Quē
 admodum in Theæteto facit Euclides De ἀναγροσῆ
 audiamus? REGI q̄ maxime, Tu interim resipisces
 LEO . nihil quidem fieri aptius poterit, POMPON.
 Heus tu puer, cape hunc libellum ac lege. PVER. naturæ
 morumq; inspicendorum ratio. POM. non inde, PVE.
 Spectantur? POM. iste inc

PVER.

pectantur aut homines, ex natione patriaq; Spectā
 tur ex genere, Spectantur ex se, ex natione, ut Quō
 Maurus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis, de
 quopiam quæritur, quod potissimum solet ornatu signi
 ficari, ut illud, Virginitus tyriis mos est gestare phare
 tram, Debemus enim ut idem Poeta ait, Varium cœli
 prædiscere morem; ac patrios omneis cultus habitusq; lo
 corum, Et quid queq; ferat regio, & quid ferre recu
 set ARCTO quicunq; subiacent; corpore sunt q̄ cæteri
 proluxiores, colore albi, comas flauis, capillis molliori
 bus, Glauis, Simi, Crassiores, Carnosiores, Ventro
 si, ac Corpulentiores, Iracundi, Simplicis, Leuissimi
 consilii, animo præcipites, Stolidi atq; omnino discipli
 nis inhabiles, Galli uidelicet Germaniq; Cōtra qui sub
 meridie, nigris capillis crispisq; nigris et oculis, corpore
 humiliores, cruribus grandiores, Fuscis atq; Arridio
 res, Disciplinis & ipsi parum apti, plurimæ tamen &

Virgilius

Galli
 Germani

gitationis, Leues, dolosi, Mendaces, Lucrabundi, Fu-
races, At magis minusq; alii aliis, Quo distant accē-
duntq; ad arctō borealem australemq; magis minusq;
alteri alteris, Sardi, Siculi Mauritanī, Arabes,

Sardi

Horum uero medii mediam quoq; habent & qualita-
tem, Corpore sunt mediocres, Capilli eis nec crispī nē-
mis nec nimis porrecti, Colore mellino, a spectu iucun-
diore, apti studiis, ingeniosi, misericordes, modesti,
ac graues, Itali uidelicet Græciq; Sed qua proximio-
res illis accedunt loco, accedunt etiam & moribus, Vt
Libes, Hiberis, Hiberi, Celtis, Quin & Libes Aethio-
pibus, & Celtæ Gallis similiores, Austrini quidem
omnes si cœo dominantur & calido, Arctoi contra humi-
do & frigido, Nam & Cæterorum quiq; ad Occiden-
tem, quiq; ad Orientem spectant, eadem erit de duo-
bus polis ratio, Plerūq; tamen euenit, ut alii aliō trās-
ferant sedes, confundanturq; nationes, Vt si Thra-
ces emigrarint in Italiam, Itali in Thraciam, Persæ
in Assyriam, Assyrii in Persiam, EX GENERE
autem inspicuntur homines, non quom quibus quisq; sit
parentibus ortus, Sed quom Mas sit queritur An
Femina Ceneus, Plurima est horum dissimilitudo, Il-
lud Nobile, Iustum, Intrepidum, Audax, Aequabile,
Magnanimum, Benignum, Constans, Animosum,
Probrum, Liberale, Magnificum, Hocuile, Iniuriū,
Timidum, Temerarium, Intemperans, Remissum,
Atrox, Difficile, Varium, ac Mutabile semper, Im-
probum, Auarum, Nequam, FOEMINA omnis q̄
Mas, est Caput minor, Corpore pressior, Capillos
habet molliores, nigrioresq;, Vultum Angustiore.

Itali
Graeci

oculos uibrantiores Splendioresq; Collum gracilius, Pe
ctora imbecilliora, latera molliora, Ilia, Coxasq; ha
bitiores. Suras carnosiores, Genuaq; ob eam ipsam
rationem collabantia, Extrema pedum manuumq; tūni
diora, Omnem corporis aspectum delatiorē, negli
gentiorēq; Tactus est ei humidior, Vox tenuior, Gref
sus tardior, ac densior, Membra succipleniora, Motus
Lentior, MEDIVM uero & quodammodo Neutrum
genus, Lascauentis uidelicet naturæ lusiones, Herma
phroditi, Virorum Spadones, Feminarum Funuchi,
Quos tamen nihilominus q̄ castrati soleant Equi, Canes
Tauriue, Ad bellum utiles, docet Xenophontis Cyrus,
Ut utriusq; sunt sexus participes, Ita & utroq; nequio
res, Malæ mentis, mali animi, pessimi & consiliu, cru
deles Duri, Dolosi, Callidi, Malefici, At alius aliu ma
gis minúsue, Naturæ Sectionisue culpa, EX SE uero
spectantur homines, Duplica ratione Ex iis que coherēt
Substancie et, Ex iis que circumstant atq; inducuntur, Co
herēt substancie Membrorum ac totius Corporis ha
bitus, Ex facie, ætate, incessu, uoce, spiritu, Circūstāt
uero atq; inducuntur, Ornatus, nomen, Locus, Tempus
et eiusmodi, Sunt & media uultus & color, Que omnia
Aeneas in matre Pyrgo in caelesti Beroe pnotarūt, Nūc
age ipsam ex iis naturæ morumq; inspectionē consiāere
mus, Omnium qdē si gnorum præcipua, Que in oculis
aut plane iis proximiora, Cuius generis sunt, Pupillæ,
Palpebræ, Frons, Genæ, Supercilia, Nasus, Labra, Os
Mentum Mala, Capilli, Aures, ipsum caput, Secūdu
ordinem tenent, que secundum pectus & crūicem, Ter
tium Humeri, Brachia, Manus, Ilia, Pedes, Posire

num uenter, Tergum Femina Coxendices ac Suræ, De quibus singulis quæ breuissime dicemus.

DE OCVLIS.

OCVli, hos natura tanquam conspexillares animorum nostrorum fenestras esse uoluit, Et quis quæ deinde queretur, non fenestratum homini pectus? plurimam habent uarietatem Statu quidem, Magni, Mediocres, Parui, Prominentes Conditi, Tumentes, Adæquati, Concaui, Mobiles, Fixi Tremuli, Rigidiore, Coniuentes, non Coniuentes, Nictantes et non nictantes, Continui autem, Vibrantes, Languidi, Humentes, Siccæ, Splendescentes, Tenebrosi, Ridentes, Mesti, Acuti, Obtusi, Graues, Ludibundi, Truces, Blandi, atque id genus cæteri, Colore uero Nigri Glauci, scilicet iudæ ac Cæsi, queque de iis sunt. Subnigri, quei ob gratiosam uenustatem à grecis χαρποιοι, à nobis uarij dicuntur, Et Subglauci quei ab illis αὐγωποιοι, à nobis uero caprini nominantur, Itæ Ruffi, Flauj, Fului, unde Cognomina familiarum, Pallidi, Punicæ, Lucei, Virides, Rubicundi, Ignei, Flæmei, Sanguinei, Crocæi, Ostrini, Aurei, Lactei, atque id genus reliqui, Hæc autem omnium qualitates quid ita significet, longioris est instituti, recedere, quid uero inter se mixtæ si fuerint, negotij quædam præmaximi, Attingam tamen, potissimum ea que ad hanc ipsam rem magis pertinere uidebuntur, Ac ne minutula forte fides habeatur, parum exopto adolescenti, existimes uelim, huius rei authorem, non Pomponium, Sed grauissimos olim Philosophos Aristotelem atque Adamantium, Quorum uterque rationem Cur id ita fiat adducere, quod uellet, Alter corpora animorum, uicissimque animos Corporum affectiones sequi argumentatus est, Alter uero

Prometheum, Principi Limo, defectam undiq; partias
lam addere coactum, apposuisse nobis opinatur, Vim
leonis, Astucia uulpis, Temeritatem apri, Formidinem
leporis, Grauitatem bouis, Fastum equi, Scurrilitatem
Simiae, Patuitatem pecudis, Stoliditatem hirci, Voracita
tem suis, Ductatum pardalis, Ferociam tygridis, Ima
nitatem urforum, Desperationem elephantorum, Rapa
citatem luporum, Similiter & Caterorum reptilium, uo
lucrum atq; aquatiliam naturam, magis minusue uti &
libido ferebat, & limi natura patiebatur, Quem igitur
inquit uideris Subnigros ac mediocriter concauos ocu
los habentem Ex Leone, qui talis est, animosum eum for
temq; diiudicato, Quem conditos, Ex simia simulato
rem fraudulentum, delusorem, maliciosum, Quem sta
biles firmosq;, Ex boue grauem ac frugi, Quem pro
tenfos, ignauum, iniurum contumeliosum, ac uere ex
Asello asinum, Itaq; rem ipsam nostro more summa
tim expediamus.

DE OCVLIS

OCVLI magni, mobiles lucidiq; si toruum contuean
tur, simul & supercilia porrigantur, agre stioris, crudi
rapaciorisq; animi hominem inuicabunt, Tales . n . sūt
aprorum luporumq;, Aristoteles quidem nec magnos
nec paruos ait oportere esse oculos q; probentur, PRO
MINENTES oculi quei se se extra mittant, quibusq; in cir
culi speciem tumor circumducitur, aut contra, quos uelu
ti castrorum fossa circundederit, dolosum, stolidum,
hominem ineptissimum si gni fiabunt, Quei si & mo
biliores fuerint uoracem, Si petulci atq; saquinei ebrio
lum, Si glauci, nec iusticiam nec consuetudinem homi
nis ullam, Si uero & supercilia grauarint, certior erit

eius amencia, si tumetiores paruiq; , parricidium ac ue
 ne ficiam declarabitur, QVibuscūq; uero fuerint promi
 nēiores, splendidi, grandiores, purum humicūm q; in
 tuentes, insigni omnes iusticia & consuetudine præditi,
 Disciplinis aptissimi, De amoro sissimi, qualem Ex The
 æteto didicimus fuisse Socratem, . CONDITI nimis, q̄q̄
 acutissimi omnium intueno, nisi fuerint & magni nul
 lo pacto probantur, Horum nanq; paruitas, dissimula
 torem, inuidum, in si diator em, Sicitas ad illa, per fi
 diam, Humiditas & amenciam augent, Laudatur uero
 status oculorum medius inter prominentem & condition
 Et quei nec tumidiores sint nec ancaui, Sed mediocrita
 tem quandam magnitudinis habeant castigatam, Mo
 biles oculi, turbatorem, suspiciosum, interpellatorem, in fi
 dum, ac curiosum, magis q̄ per ficiam ostendunt, si &
 palpebræ moueant, certe animam præpotentem, sin minus
 audacem, Ocyus circūuolubiles oculi ganeonem, Tardio
 ris motus, pigrum, inertemq; denotabunt, TREmuli
 oculi si in dextram ierint, secordiam, insanitatem, Si
 in sinistra adulterium, Si uero intorsum, quasi naso
 anuerint, gratiosum, Venereum, & amorosum declara
 bunt, RIGIDiores nunq̄ boni, nam si fuerint humi
 di, formidolosum, si arridiores uesanum, si pallidiores
 stolidum indicabunt, Si uero grandiores fuerint ac sub
 rubicundi, impotentis erunt & libidinis & gula testimo
 nium, quod si quem uideris, qui splendescētis huiusmo
 di oculos habeat, hunc tu ad coruos, ut nec tibi ciuem nec
 uicinum esse audias, ut qui malis tantum & calamitati
 bus gaudeat alienis, OCULI quei quom se claudunt,
 Sursum attolluntur, libidinosi tatis, gulo si tatis, ac sacri

morbi certissimum signum, quod si & pallidi fuerint, impios atq; homicidas, si subrubescentes, nigricantesue, intemperatissimi oris, mulierosos, stolidos, aleatores aemō strabunt, contra quei feruntur dehor sum, contraria iis esse omnia, OCULI quei quom se se aperuerint perstāt uel cogitationē, uel certe alicuius rei penitenciam si gnēficabunt, que res scilicet ex superiorum omnium ratione captabitur, si magni, prominentes, conditi, mobiles & eiusmodi, VIBRANTES paruiq; oculi, dolosum, adulationē, magni uero ineptum rudem gulosumq; arguent, Quod si grandiusculi, splendidiq; humidius contueantur, ingentem commostrabunt spiritū, Excelsam ac maximorum operum effectricem animam, Iracundos tamen, Ebriacos, ac supra hominem gloriabundos, Qualem fuisse aiunt Alexandrum Macedonem, TENEBRIOSI oculi, manifestum quidem iis inest incommodum, Si tamen sicciore fuerint, infidum, si & minuti bilinguē, dolosum, insidiatorem, Et cui grauissimas inimicias proficetur Achilles, aliud pectore occultantem, aliud de ore promentem, animi multiplicis, pessimiq;. Si uero quales puerorum uideri solent, humidi grandiores, animosum, constantem, studiosum, prudentem, disciplinis habilem, timidum, ac propē auarum, Prælucidi autē modo contradixerit aliud nihil, optimi SPLENDESCENTES oculi tamen si utiles, non tamen certæ sunt probitatis indices, Iidem enim glauci sanguinei ue calliditatem arguūt ac iam uesaniæ proximiorē audaciam, subnigri timorem, formidinem, suspiciones, Nigri uero & adulteriū Quei si toruum contueantur, difficultatis, molestiæ, ac morositate indicium, si & humidum fortitudinis, impris

deniæ, celeritatis, iracundiæ, securitiæ, inuenustatis, si
et siccum, nequiciofissimæ scelerositatis, Oculi in qui-
bus uoluptas quedam ac risus, et tu ita dicam, inhabitant
dissimulatores, iidem uero cœditi, insidiatores, Sicci, aut
quibus exteriora, palpebræ, supercilia, genæ, ac labra
non steterint, reprobissimos indicabunt, Humidi uero,
non malos quidem, sed tamen uanos rudes, omniq; ani-
morum cœmatione carentes. Pigros, intemperantesq;

At si horum inanes palpebræ non conuictarint, fue-
ritq; frons læta, & utrinq; simul uacua supercilia, ho-
minem eum si gni faciant, magnificum, iustum, suauē
pium, facilem, hospitalē, atq; optimæ cœsultationis, Tri-
stes uero humidiq; studiosum, plurimarumq; artium se-
ctatorem, Nam si & superciliis obtegantur, affueritq;
læta frons, æquabilem, sicum frugis, prudentemq; mon-
strabunt, Sicci uero si & uultus fuerit trucior, Item si
frons aspera, aspectus immobilior, palpebræq; recte,
rusticanissimas uoluntates, improbissimas & cœgatio-
nes, nec ullum unq; iis esse intentatum imperfectumq;
facinus, Acuti oculi tumultuatorū hominum sunt atq;
rapaciū, Oculi quei frequentius conuient, id autem
est quem immoto capite huc illuc obliquantur, quod pro-
dubitare usurparunt, formidolositatē cœarguent, Si, cū
siccitate fraudem, insidias, occultumq; aliquod malum,
Si cum tremore palleant aut quopiam auertantur, fati-
tē, At uero quei contra non conuierint, robustiores in-
uictiq; Quod si & grauedinosum intueantur, nihil un-
quam boni est id quod parant Si lene atq; humidū, stu-
diosos, faciles, amorfos, si pallefcentes, puniceue, sicciū
improbissimarum rerum memoriā, iracundiam, inuidē

ciam, aut quamuis aliam extremam maliciam denota-
bunt, & si circumuoluatur, amenciam Oculi quibuscuq;
perniciant, insidiatores, furaces, si uero humidum, mul-
tarum artium studiosos, si n contremuerint pallefcantue
famellios, & quei ad epilepsi am declinarint. Quib;
buscuq; uero non pernicitarint, sed si quoclauduntur de-
fluant, uerecundos, Si & mox attollantur, adulteros uo-
races. Sin recti permanserint, benignos, bonos uiros. sin
et sicci temerarios indicabunt. Quod si ad hec Frontem
quis habuerit asperiozem, Supercilia con strata, Palpe-
brasq; duriores, agre stioze animo, paratus ad auden-
dum omnia, quiq; & laudibus & honoribus & donis fa-
cillime capiatur, Horum autem omnium mediocris status
precipue laudatur.

DE Pupillis Oculorum Et Cenchrus.

C Vloru acies, quas et pupillas uocant, parua quibus
fuerit, Prauissima cogitationis eos esse necesse e,
Item et auaros ac pusi lli animi, Serpentes enim Ichne-
umones^s simia uulpesq; huiusmodi, Contra quibus ma-
gnæ, placidissima^s mentis^s, liberales Magnanimos
forteis, Ouium enim ac bouum tales, Quibus secundum
rationem oculorum decentes fuerint, Probi Quibus co-
tra, ne farii impudentes scelerosi, Quibus inæquales, no
profsus mali, SVNT autem interdum in oculis calculi
quidam quos græci, Cenchrus uocant, ad similitudinem
Mili, Candidiores, fului, pallidi, sanguinei, quiq; ad-
mixtum habent pallidum fuluo, & iis nigrum. In cha-
ropis oculis Cenchrus qualescuq; , Agre sticitatis, iniu-
riaq; nota, In nigris sanguinei, ueneficiorum, Pallen-
tes, etiam magicorum carminum.

DE Palpebris Et Superciliis.

Qui rectas palpebras flexaq; supercilia non habuerint
Sed cum tremore submoueant aspectum, Hi semiuiri
quos sunt uiri tamen esse coguntur, Quibus inuicem protenduntur
palpebrae, feminati, Qui alteram palpebrarum emit
tunt, et dum quopiam auerterint, humidum ac molle respiciunt,
deliciosi, qui plurimum formae fidant, ac maxime.

VESSICULAE autem illae quae solent esse infra oculos,
ebriosorum, Quae supra somniculosorum, ambae uero utro
rumq; ANGULI oculorum a temporibus parui reprobos,
ANARIBUS carnosus, reprobissimos denotant, SUPERCILIA
quei attollunt cum spiritu, Cruda sunt mentis, prauisq;
consilii homines, uari, obloquentes, iracundi, sediciosi
RECTA supercilia, mollem, Iuxta nasum, flexa, rigidum
Iuxta tempora. derisorem, Contracta inuidum, demissa
maleuolum indicabunt.

DE Oculorum Coloribus.

Qui Glaucos oculos, nimiasq; acies habuerint, Illiberales,
auari, callidi, Qui eosdem arridos, incertis erunt moribus
agrestes, Qui humidos, Dat enim hos PALLADI HOMERUS,
splendescentes decenterq; magnos, optimi atq; animosi,
Subpurpurei quibus fuerint oculi cum siccitate, iracundos,
cum humiditate, Ebriosos si dixeris nihil aberrabis,
Subalbidiore paucaq; glaucitatem habentes, timiditatis atq;
impotentiae signum, Cerulei, quia ceteris humidiores propea
et meliores, Verum de oculis supra quam constitueram satis,
Nunc et reliqua persequamur.

DE NASO.

Nasi sumum gracile si fuerit, facilem iracundiam,
Crassum uero depressumq; consceleratos mores, denuntiat.

ciat, Plenum Solidum obtusumq; si uideris, Ex leonib.
Molossisq; fortem ac iactabundum diiudicato, NAsus
oblongus gracilis rostratusq; eius quoq; generis mores
dabit. Nasus adclinans, uita morumq; honestatis signū
Nasus rectus, lingua si gnificat intemperanciam, Acu-
tus iracundiam, Obtusus molliciem, Aduncus qui et aquī-
linus, Regalem animum, ac magnificenciam, Simus im-
modestiam, scortacionē, Minor fraudē, rapacitatem, Ada-
pertus animi uim roburq; corporis, Angustus rotundior
obstructusq;, solitatem, seordiam, uesanitatem, Obli-
quus intortusq; mentis et animorum obliquitatem!

DE Fronte.

Frons angusta, ruditatis, plana seordia, magna
segnicie parua mobilitatis stygmate inusta, Frons
autem longa docilitatem, atq; optimos sensus ostendit, De-
pressa atq; humilis feminatū, Rotunda iracundum, Gib-
bosa insensatum, circumducta impudentem, Aspera que
quasi fossas habeat, infidum, callidum & si cætera
adsuerint, stolidum, Quadrata que scilicet sua ma-
gnitudinis mensurā habuerit, euidētissima prudentiæ
fortitudinis, intellectus, magnificentiæq; index, Frons
alta recta q;, contumaciam, distenta securitatem, Rugo-
sa studium ac sollicitudinem ostendet.

DE Genis & Malis.

Gena mala q; quibus carnosæ, segneis atq; Ebriato-
sos indicant Graciliores improbitatis Pinguidiores
Calliditatis, Crassa & ab oculis demissiores, inuiden-
tiæ signum, Rotunda dolosorum, Prælargæ uani
loquenciorum.

DE Ore & Labris.

Si neq; firmum neq; proteruum, audacia, Nugatatis, demencia nota, Os paruum prominensq; in si diarum, reprobatis, Concavum ac fornicatum ut si infremeret, inuidencia, scelerositatis, Humile ac depressum, formidinis & consiliorum instabilitatis, ORIS autem sectio uesantum crudum manducantem, Vastitas caninam denotabit exuricionem, Os paruum feminas, maius uiros decet, Labra in ore maiori tenuia, ut inferioribus adiciantur Superiora, Magnanimitatem significabunt, ac leoninam fortitudinē, In minori uero ignauiam, inhumanitatem, molestiam, impietatem perficiā,

Quibus supra Caninos attolluntur exuriciū labra, pessimorum morum, adclamatores, iniurii, Conuiciatores, mordaces, Quibus totum os protenditur, Labraq; sunt prae pinguidiora, rotunda, atq; extrinsecus inuersa, unde Chilonum Labeonumq; cognomina, & moribus et operibus sunt suini, Quibus in feriori labro, superius labrum superadicitur, prudentiores, Quibus contra labro labium prominebit magis, non prorsus mali, q̄q̄ uani & stolidiores

DE Mento.

Entum quibuscunq; longius, non omnino reprobi, nisi quod preter modum loquaciores ac molliusculi, Quibuscunq; breuius, pessimi, crudeles, diri, atq; insidiatores Ex Serpentibus quei tales sunt, Quibus acutum bonam habent hi omnes mentem, Quibus rotundioris figurā circumscripserit, effeminati, Quibus quadratā uiriles Quibus summo in loco tanq̄ in duos uertices dissiluerit, modo scissura sit apparens, dolosi, Nam si leuis, uere rei potius gratiosi q̄ iudicabuntur.

De Capite & Capillis.

Caput ualde paruū, quisquis habuerit, is ab omni erit sēsū humanoq; captu alienior, Qui modicuū, fortis probe sensatus, magnanimusq; , Qui permagnum, imbecillus³, illiberalis, nullius aut certe rudissimi perceptus, Qui obliquum inuerecundior, qui altum contumacior, qui utrinq; conuexum iracundior, Pars capitis posterior depressa atq; humilis formidolosi ac prorsus animo toto carentis, Caput uolunt id sensibus ceterisq; rebus uideri perfectum, quod mediocre fuerit, quod reatum, quod et intra mensum constiterit, ac ꝑ græcæ literæ figuram habuerit, Capillos autē nihil ad hęc rationem conferre uult Adamantius, Sunt uero multiformes, porrecti, crispi, leues, intorti, molles, duri, densi, rariores, nigri, albi, glauci, rubei, ruffi, flauī, & eiusmodi, Aristoteles tamen molliores capillos, Facilioris uult esse ingenii signum, Duros a gestioris.

De Auribus.

Auriū multa uarietas, quædam sūt tenues, quædā crassæ, aliæ magnæ, aliæ paruæ, extantes, pressæ, atq; earum mediæ, Item quadratæ, rotundæ, immobiles et unde flaccorum cognomina, languentes ac deciduæ, Tenues igitur minores ac ueluti circumcisæ fatuum denotabunt, callidum, maliciosum, Crassæ magnæq; surdastrum, Extantes presentaneam hominis docilitatem, mā suetudinem, benignitatem, Pressæ insciam, ruditatē, Quadratæ uero ac mediocriter magnæ in audiendo argutissimum.

De Facie ac Vultu.

Facies quibus ē, Aristoteles inquit, magna, rudiores, quibus parua immoti, quibus larga stupidi, quibus cit

cumulata, animosi, Carnosa inquit Adamantius Facies, deliciosi est hominis, lauti ac pubescētis, Macra studiosi deamatoris, insidiatoris, Parua facies, paruos quoq; redarguit mores, Per magna uero stolidiores. IAM uero ipse Index obtectorq; conscientia nostrae Vultus, q̄ incertus, inconstans, uarius, quia totus uidelicet ex animorum perturbationibus confingitur, quin etiam interdum earum simulator ac dissimulator, Quare haud temere ex eo omnibus horis diiudicandum, Nisi quom ab eiusmodi motionibus animi de feruisse uidebuntur, Millesunt eius uarietates, Me stius iocundus, Facilis Seuerus, alacer, tristis, clarus tenebrosus, nubilus, Dolorosus, peruigil, somniculosus, securus, audax, meticulosus, et eiusmodi, quorum et animi tales, Alacer autem clarusq; uultus certissimus index adulterii, Erubescens Hinc illud salua res est, Pudoris ac uerecundiae, Vultum qui per exprimere poterit, is se sciat non multum iam abesse à Lisyppo, Nunc uero deinceps et Reliqua,

DE COLLO .

Collū queicumq; habuerint oblongius graciliusq; timidiore sunt, atq; egregie malorum morū, Quei pinguidius prolixiusq; animosiores iactabundi contumaces Quei et compactius, robusti, fortes, atq; ad disciplinas, idonei, Nam quei contra inanius habuerint, uafri, adulteriae, COLLUM quod neruis obtenditur, sinistri, ac si adsint et caetera, fatui, inq; demenciam delabantis, Collum praepinguus iracundi, ad disciplinas inhabilis suini, collum breuius premultumq; audacis, collum densius, nullam in partem cadens, sinistri contumacis inepti Collum effractum, semiuiri, collum in dextrā adclinans

ornati, prudentis studiosi q̄, in sinistra adulteri, ac nullius prudentiæ, in utramq; uero aut in quamuis aliã prauissimi animi ac mentis indicium, In nullam uero, moderationis, plurimãq; et artis et exercitacionis, Collũ quibus longum, iisdem etiam erunt crura longa.

DE Ceruice et Gutturẽ.

Ceruix quibuscunq; aspera atq; obliqua fuerit, ineptissimi, Quibus quæ sub ea sunt Spondiles aspera, Collumq; proninentius, se se humeris supereffuderit, iniuriũ, præduræ mentis, ad disciplinas, tanq̄ ad musicen asinus, apti, Guttur asperum leuitatem arguit, Proteruitatem linguæ atq; arroganciam, quod si et spõdilibus hæserit, solam ex iis leuitatem, Item hominem ebriosum querulũ, tristem, iracundum cenipetam, alioquĩ semper altiora cogitantem,

DE Clidibus Pectore et Mamillis.

Leides, sic enim à græcis uocantur, hi quei è summo pectore in imam gulam exeunt uertices, à clauũ effectũ simili, Obstructæ nullã uim aut sensus aut actionis ostẽdunt, Apertæ molliorem feminatũq; , Mediocres uero, quæ ad nasĩ longitudinẽ dimensu inter se distarint, insignem hominis et prudenciam et uirilitatem, Quibus curu ab umbelico ad Cleidas, maior commensus q̄ sit circumuolutio colli, hoc est plus duabus faciebus, Culosi, Exuriones. Pectus magnum ac dearticulatum significat, robustitatem, Gracile atq; imbecillum animi pusillitatẽ, Carnosum uero affectus dexteritatisq; carenciam, Mamillæ quibus in obeso pectore dependent, Scortatores, Ebrioli, et Ganeones indicantur, Nunc postremum ad Reliqua,

DE Humeris Sapulis Lumbo & Tergo.

Ingues humeri nullo modo probantur, Robusti robustos & mores significant, Vacui feminatorum sunt ac timidorum, Graeles erecti; Pessimorum, Inarticulati efformesque stolidorum, Scapula quibus est robusta, robusti et ipsi, Quibus imbecilla & gracilis timidi ac pusillanimes. Carnosa sensuum indicat egestatem, Angusta etiam fatuitatem, Latior mentis altitudinem, Rotundior industriam, sagacitatem Gibbosa Curuaque Scapula, Humerique in peccius effracti inuidenciam prauitatem. Lumbus ossis fortem significat, & uirilem, carnosus mollisque, mollem et effeminatum, Acutus uero intemperantem ac timidum. Tergum latum ac solidum, animositatis generositatisque signum. Angustum contra & solutum, timiditatis & illiberalitatis, Incuruus autem homo nequaquam unquam bonus, nisi membra humidiore ceteraque urbana affuerint signa, Sic tu eum succinum ac uenatorum iudicabis.

DE Vlnis Brachiisque.

Vlnae si ita fuerint prolixiores ut demissa manus ad medias infra coxendices peruenerint, Fortitudinis ac felicitatis signum, Breuiores uero quorum capita cibo occurrunt, Maleuolentiae Inuidenciaeque, Exiles hominem effeminatum, Carnosiores uero disciplinis sensibusque carentem, Vlnas, Brachia, Cubitosque ipsos bene articulatos esse oportet quos probari uoluerimus.

DE Manibus Digitis Unguibusque.

Anus tenera mollioresque optimi dicuntur esse ingenii argumentum, Dura Magnaqueque fortem illum quidem significabunt, haud satis tamen disciplinis idoneum.

Paruæ manus callidum, Perbreues ac Mutilatæ fatuū,
 Quæ si & pingues nequissimum, Angusta gracilesq;
 manus, rapacitatis, Pleniores quæ oblongos habeant
 digitos, furacitatis, Graciles tortuosæq; nugacitatis uora
 citatisq; indicium. Digitos queicunq; habuerint compa
 ctos, nunq̄ boni, Quei con stratos disiuictosq; callidi aua
 ri, ac perditissimorum morum. Quei paruos gracilesq;
 paucissimi intellectus, Quei præmutilos crassosq; auda
 ces, ferini, Quei oblongos gracilesq; Minimæ rudiori
 mentis, Digiti qui commensu non stiterint suo, omnium op
 timi, Vngues lati colore albo sufflautoq; naturæ bonita
 tem, Angusti prolixiores curuiq; Item et carnosi, im
 prouidum, male sensatum, Obliqui inuerecundum ac ra
 pacem commostrabunt, Parui, pallidi, nigri, asperiq; un
 gues, Et q̄ carni hæserint calliditatis, Rotūdiores libidi
 nositatis indicium, Vnguuium illuciditas nequaq̄ est ho
 minis frugi, Ipsi tamen per se ungues in firmam habe
 bunt rationem.

DE Lateribus Ilibus & Ventre.

[Atera graciliora formidinem æbilitatem, Dura
 atq; Carnosa indocibilitatem, Circumlata atq; in spe
 ciem tumoris plena, nugacitatem nequiciamq; redarguent
 Iliæ præpinguidiora mulierum, Ossea uirorum, Gra
 cilia densa sordida & tanq̄ eliquata, callidissimorum ho
 minum Venter uacuus & sanitatem & magnanimi
 tatem ostendit, Macerrimus ac præter modum inanis,
 timiditatem nequiciam exuricionem Carnosus si & mol
 lis fuerit, pendensq; sensuum hebetudinem, intemperan
 ciam, Ebriositatem, Si durus ceruicq; compactus callidi
 tatem.

DE Coxis & Cruribus.

E Vibus articulatae solidaeque fuerint Coxendices & Crura Egregiam naturae aptitudinem praestabunt, ac generositatem, Quibus contra inarticulatae ac molles timidam imbecillitatem, Quibus praegraciles improbitatem, quae si etiam nervosa, praeter illa immodestissimam proceritatem, Crura uero ipsa suris praegnantia, intemperantes, inuerecundos, et abominabiles indicabunt, Genua quibuscumque tanquam collabantia Mulierosi, Feminatiq;

DE Pedibus ac Talis.

Edes nervosi articulati, Et generis & morum nobilitatis ueestigia imprimunt, Teneri & quales Telemacho dat Homerus humiduli, molliorem si gnificiant Praenuitili ac pingues ferinos arguent mores. Oblongi plurimae cogitationis signum, Parui calliditatis, Magni mechanicitatis, Quae adaequatas habuerint plantas, aut contra nimium conuexas, Item quae quasi talis incedunt Improbi, Astuti, Callidiq;, Tali autem discreti nobile, Molles Leuesq; effeminatum, Graciliores timidum, intemperantemq; demonstrant, Calcaneorum crassitudo plurimae seruitutis atq; indocibilitatis indicium, Praepingues talos, A superiora Calcanea, Carnosos pedes, digitosq; horum incuruos, et Suras praegnantes Quae habuerint, omnes, patrio uocabulo utar, Cataeces, Sic enim pueri appellare solebamus, Patuae mentis hominem furiosum.

DE Colore.

Nunc demum pauca quedam & de colore dicamus, Nam nomen ipsum & facta, basi s explicabit, Nul li unquam artifices, uocem dabunt, Incessum, uultum, spiritum, et statem, ornatum, Statu quoque sunt ipsae praestabunt,

Quibus igitur niger est Colos, adulteri timidiq; , Albi
 cans color Pigrum, intemperantem, feminatum, inconti-
 nentem, Fuluus dolosum ac multiformem, Subuiridis
 quem obiciens Pi soni Cicero seruilem uocauit, nisi ex
 aliqua egrotatione is fuerit, prauum timicium, Luteus
 auarum inuidum, Mellinus iracundum et fulonem, nuge-
 gerulum, dicitem, meticulosum, Flammeus in leuiter
 subrubefcente corpore si perdurarit, natura bonitatem,
 aptitudinem, in disciplina excessibus promptitudinem, et
 egregiam animorum nobilitatem significabit, Albus,
 sufflauusq; et animi et corporis uim promittet, Atq; hec
 generaliter, Pectus uero subrubicundum, exardescens
 ira denunciat, Idemq; erit, si qua circa uentre, Quaeq;
 in temporibus insunt uenula paulo apparentiores fue-
 rint, Vultus ipse per se rubicundus uerecundiam ostendit,
 Nam si genae tantum erubuerint, uinositatem, De Colo-
 ribus autem oculorum quia iunctim dicendum de iis fuit,
 Satis quidem, ut arbitror, est supradictum,

FINIS.

EC Sunt, TVM EGO in q̄, que de Physiogno-
 monica nuper nostro more interpretati sumus,
 Siqua displicuerint monebitis, Nam ad Pisto-
 riensem nostrum cogitamus dare, uoloq; ei hec probatum
 iri q̄ maxime, Sed nunq; d rogo sentitis quantum hec Sta-
 tuario intellecta conducant, quantumq; sint ut intelligen-
 tur necessaria, an aut deum aut hominum quemq; quis
 ponet, cui prius hec cognita non fuerint? Miseret me fa

teoristorum deorum, atq; in primis Nazerini nostri Die
 recti, Nam quis erit unq̄ uir bonus, cui quidem honoris
 q̄ uita sit ratio potior, qui non & alterum atq; alterum
 malit Gaballum q̄ se isto modo spectari, Dissimulatere,
 impudicum furem, perperum, appetonem, tenebrionē,
 et eiusmodi, Verum et id quidem nimis, Nunc ad per spe
 ctuū rationē pertranseatius, que et si fermē tota picto
 rum esse uideatur, Ad Sculptorium quoq; munus trans
 fertur q̄ commodissime, EA uero duplex, Altera
 ad Φυσιολογίαν Altera uero ad Γραφικὴν
 pertinebit, Priore quidem illa rationes traduntur, Cur
 in conspicuis ita per spectus afficiantur ac quemadmodū
 triplex illa speciei ratio fiat, Ex directo, ex refle
 xione, ac refractione radiorum, Que quoniam plurimos
 nacta est & grecos et latinos scriptores, Estq; aliquā
 to ab hac nostra remotior, non ē mihi propositum eam uos
 edocere, quei alios soletis, Posterior autem hec nostra
 duplex, Nanq; uel ad totum opus, uel ad singulas perti
 nebit partes, Que ad totum opus pertinet prior, ac uisu
 primū diiudicatur, Que uero ad partes, eas sibi res tā
 tumodo considerandas proponit, quæ per spectioni occur
 rent, Prioris autem huius que se se latius effundit ratio
 cinatio sumetur Sic, Omne corpus quocunq; stam constite
 rit in aliquo quidem necesse est esse loco, Hoc quum ita
 sit, quod prius erat, prius quoq; & heic nobis considerā
 dum, Atqui locus prior sit necesse est q̄ corpus locatum,
 Locus igitur primo designabitur, id quod planum uocāt,
 Facies autem q̄ directissimum Sic, Ad perpendiculū me
 diam lineam demittito, Heinc inde semicirculos circundu
 cito, Per eorum intersectiones lineam ipsam equoream

trahito, Nequis uero fiat in collocandis deinde personis
 error, fieri oportere demonstrant hoc modo, Esto iam in
 hac quadrata, nam eiusmodi potissimum utimur, tabula
 hec inquit linea, At quantum ab hac, plani de finitrix
 distare debet? Aut ubi corpora collocabimus? Qui pro
 spiciat, nisi iam in pedes despexerit, prospiciet à pedibus, uni
 cæ sui ad minimam dimensionem? Ducatur itaq; quot uolueris
 pedum linea hec, Mox deinde hec longius attollatur alia in
 humanam staturam Sic, Ex huius autem ipsius uertice du
 catur ad extremum æquorea linea Sic, itidem ad omnium
 harum porcionum angulos Sic, ubi igitur à media æquo
 rea perpendicularis hec, cum ea que ab uertice ad extre
 mum ducta fuerat, se coniunxerit, plani finitricis Lineæ
 terminus hec esto, quod si ab æquorea ad hanc finitri
 cem, ab laterali ad lateralem, absq; ipsarum angulis ad an
 gulos, plurimas hoc modo perduxeris lineas, descriptum
 etiam collocandis personis locum habebis, nam & coherere
 & distare uti oportuerit his ipsis debebunt interuallis,
 Atq; ad hunc modum differuerint, Nos nostro more for
 sitan distinctius, Sculptorice perspective pars quam ad
 totum opus pertinere diximus, triplex. Nam triplex om
 nino Speciei legitimus ordo, In Rectum quom uideli
 cet intra extremas hasce uerticis ac pedum lineas usus
 dirigitur, cuius ratio proprie uti arbitror ὀρθτικὴ
 nominata, In Sursum quod ad usq; medium Horizonta
 supra caput attollitur, que ἀνω ὀρθτικὴ dicta, Et
 Dehorsum quom infra pedes tantumdem demittitur, que
 κατω ὀρθτικὴ nuncupata, In quibus omnibus quid
 oporteat diligenter considerandum, Ille etenim per spe
 ctus qui fit in rectum, non nisi ad priores peruenire po

terit personas, aut per interualla earum ad secundas, atq; interdum etiam ad tercias, Quoniam uero hoc ipso per spectu, quæ primo se se offerunt res, paulo plus q̄ ex dimidio prospectantibus occurrunt, itidem et iste in tabula extare primo hoc loco debebūt Sic, Contractius secundæ hoc teliore, propter rationem distantiæ in plano Sic, Contractius uero et terciæ, uix summam heinc superficiem mittent, quod ipsum in uetustissimis plerisq; monumentis obseruatum animaduertimus, Ea nanq; oculorum lex est, Priora se se magis ostendent, longinquiora compressius uideantur, Si igitur distarint heinc personæ, ab his quei in prima heic anstiterint acie, prominebit exteriùs planum Sic, Sin cohærebunt heic à tergo posterioris, nihil id ita oportebit, Quom uero suspiciatur, atq; in alio aliquo loco si gnificare uoluerimus, uerbi gratia hominē hunc in summa specula, Nautam heic in summa turre mali, aut Dædalum etiam si libuerit cum Icaro uolūtē, cōsiderandum qua distantiā, quāue id altitudine ab hoc ipso suspencionis centro fuerit, et quantum illinc radiorum unū quodq; suscipiat, Nā heic propius, iste remotius, hoc maius, illud minus esse conueniet hoc pacto, Sed quid hoc est Leonice aciem nostram quom attollitur, superas etiam domos deorum scandere, quom dirigitur, xl milia pass. ulterius non progredi, sed in conuexum terminari, quom uero demittitur, inferius pedes non transire, Et tamē que sub pedibus sunt nos terræna semper spectare: in quamcumq; uero deferatur partē centesimo passu hebetari? Ascendimus enim Cremonensem et nos terrinū, eo quom accessissem nuper ad grammaticos salutādos, Lugarium cuius cum gnato mihi fami

liaritas, et Caietanum uestrum ut narrare solebat in
græcis litteris cōdiscipulum, neq; uero putetis ulla mere
in tota illa prouincia delectatum magis q̄ consuetudine
quorum est feracissima grammaticorum, q̄ multos Bri
xia, Bergomi? Taberium, Britannicum, Hospitem in
primis meum Clementem, qui claras facit suas uideri,
Minutulas quasdam ubi grammaticam doceatur Athe
nas, Quid uero me grammaticis non delectari Grāma
tico patre natum? Sed iam ad propositum, Sin itaq;
despicietur, quando is est frequencior multoq; diffici
lior prospectus, maiorem et curam et diligentia adhibē
dum nobis erit, Tunc enim despiciendi hec ratio tra
ctabitur, quoties plurimam rem aliquam ostenderit
ueluti, magno in populo quom saepe cohorta est sedicio, pu
gnas, prelia, urbes, et eiusmodi, quod ipsum fieri aliter
non potest q̄ de spectu Etenim in omni re tumultuosa, spe
ctaturi semper altum cunscendimus, Quare quoties
multiplicē uoluerimus rem ulla talem prospectancium
oculis subiicere, ad hanc ipsam despiciendi rationem de
curreretur, Ac que primo in quam uelis partem se offerūt,
proximiorē heic locō statuemus, Que deinde intermedio
heic conspectiore, Que postremo heic celsiore, eum in
modū ut spaciis Queq; suis interdistingta, suo si cordi
ne dignoscantur, cuiusmodi intelligitur illud, uidet ilia
cis ex ordine pugnas, Bellaq; iam fama totum uulgata
per orbem, Atq; ille uterq; Vulcanius clypeus, Constat
enim tota hec in uniuersum per spectiua, dispositione,
ut intelligamus quacunq; ratione spectetur, quantum ab
alio aliud distare aut cohærere debeat quot necessaria
sint ad illam rem si gni ficandam personæ, nō aut nume

ro confundatur, aut raritate deficiat intellectio Dicerē
equidem de hoc ipso genere toto singulatim plura, nisi
prudens Artifex que dici possent, ex supradictis facil
lime cuncta deprehenderet, Intelligendum est autem in
recto perspectu, tabulam ipsam pro pariete, In sursum
pro aethere, In deorsum pro terra accipi oportere, quae in
ter se una semper egeat alterius, ex qua re sola per spe
ctiua rationis huius lex tota dignosci poterat, Igitur ani
maduertite, libet unico uobis exēplo rē omnē significare,

Esto heic Sagulatus Hannibal, heic purpurati Roma
norū duces, Paulus et Varro, heic Romana manus, heic
Carthaginensis, hac fluius, heic et caedes, Dirigatur age
nunc aequor, in rectam oculorum aciem Sic, certe non ui
detur, Deprimatur hec pars anterior, iam melius, Age
adhuc, etiam melius, Age adhuc in perpendiculum, ap
tius, ita semper oculus rem sibi subiectam quaerit, Esto
rursus hoc pulpitum cubitis age altum tribus, si res quae
in eo fient uideri debebunt, certe aut iis quei posterius
sunt, ascendendum erit, aut certe quasi hic liber quom
legimus attollendum pulpitum, ita nunquam et heic erit à na
tura recedendum, Hanc uero triplicem Speciendi rationē
à pictore quisquis ille fuerit animaduertimus pbelle se
mel adseruatā, Ita. n. is Danaē cōposuerat, ut si prospi
ceres auarā ipsam puellam stupefcentem uideres, Sin su
spiceres, Iouem iam iam è nubibus descensurū impluio
putares, Sin uero despiceres, proximas regiones aurea
conspersas grandine mirarere, Sed de uniuersali Per
spectiua hec satis, Altera uero per spectiua pars
que singulas considerat rerum pariciones est quidem
illa uulgaris, Pictorumque pueris usitatissima Sic, ta

men ut summam affectus uideri possit, quisquis eam recte tenuerit, Est autem nihil aliud hec per spectiua, nisi que dum in reddendis rerum omnium utcumq; paruerint si similitudinibus uersatur, que non ita sunt, ita tamen uideri faciat, Id uero ex mentita potissimum longitudinis mensi one, siue hominum, siue ædificiorum aut cuiusuis alterius alicuius corporis, Quom ab sua rectitudine prospectari desi erit, siue rotundam siue triangularem quadrangularemue aut quamuis aliam lateralem habuerit formam, Nam continuo ad concisionum quas decurtaciones uocant, difficillimas rationes deueniendum, nostra tamen quantum fieri poterit demonstratione facillimas Rotundas igitur omneis rerum omnium formas concisione præstabimus, Sic, Esto hic circulus, hec rota, hoc age potius speculum, Efficiatur primum ex eo quadrangulus Sic, Mox undiq; de lateribus, et de angulis ducantur quæ intersectentur in centro lineæ Sic, Deinde productis ab hoc uno latere duabus his lineis, eodem spacio circuli fiat hic triangulus, quo ex dimidia parte dissecto, totidem rursus ducantur & heic quot in priore circulo lineæ, si mili ratione, Qua igitur heic intersectantur, cætrū erit huius alterius, hoc pacto Esto prætereasi uoluerimus idem in latus spectari Sic, Ducantur de iisdem ambobus lateribus, diametri spacio, in directum lineæ nam heic tanq̄ compressura cogitur, hoc modo. . . Similiq; etiam ratione ducantur per latera, perq; angulos lineæ, quo quidem spacio uidebitur angustari totum sic, centro adhuc in intersectione seruato, Triangulares autem quadrangulares, lateralesq; omnes nã una fermè omnium ratio, diuersiores, in huc

fient modum, Esto hic liber, Homerus est, nostræ de
licæ, quem nunq̄ temere à me longius, abesse patior,
Esto uti apparet in pluteo rectus, recta etenim primo c̄e
omnia oportebit, quecumq; in aliam erunt status rationē
transitura Sic, Ducantur de omnibus quattuor angulis
in longum paralleli lineæ, paulo & sursum & deorsum
us, ut liberit, age Sic, Singuli autem & heic anguli
suis contineantur lineis Sic, uiaetis ut iam resupinarit,

Speçtetur idem & à tergo in hunc modum, Altitudo
hec, ipsaq; latitudo, non enim dum Sic apparuerint,
quicq̄ de iis comminuitur, erit huiusmodi, æquabilis autē
hec superior paginarum planicies, productis paululum
ab latitudine lineis in sursum, Sic, Item & hec infe
rior ad eandem rationem status, Sic, Nonne præsen
tata uobis species uidetur? Quin et apertius ut heinc
sit Ilias, illeinc odyssea Sic, Ducantur de singulis an
gulis in longum, eodem ut diximus paralleli modo Sic,
Suis mox unusquisq; descriptus finiatur lineis Sic, q̄
propè eadem oculis, in hanc alteram commutata nunc est
forma illa prior, Sed iam altero contenti exemplo eri
mus, Esto hic. M. T. Ciceronis uel C. Casaris facies ad
perpendiculari discriminatrice lineam nullam declinans in
partem, sed, perfectissimo intuitu perspicuus in hanc
M. Antonii uel M. Catonis, hoc modo, ut reliquū iam cor
pus, cuius hec eadem est ratio, dimissum fecerimus, Pū
ctus autem quo terminatur frons, Aristotelico more sit
a, in Interciliis oculorū heic sit b. In extremis heic nari
bus c. heic in mēto sit d. uertex e. gula inferior g. mite
tur inde prospectus, et ad mediū usq; horizonta tollatur,
dirigaturq; acies in signum hoc ubi sit littera s, hoc modo

Ducatur nunc Linea directa a B, ad S, Sic, Reliquæ
itidem hæc suo interuallo similiter Sic, En ut perpendi-
cularis que modo fuerat, nunc obliqua, quin, & Cæte-
ræ partes, intra suas continebuntur lineas Sic, Simi-
li etiam modo & hanc alteram. M. Catonis In de spe-
ctum, suspectum, aspectum, ex dimidio, Sexquiculo,
Vultuue toto, diuerterimus in mille uarietates, Sed re-
rum omnium similitudines quemadmodum ex concisioni-
bus reddendæ sint, in aliam diem transferemus, Est
enim maximi ut mihi quidem uidetur negotii, Satis mi-
hi nunc sit eam uobis breuiter significasse, Atq; equi-
dem uidemini nescio quid aliud agere, uereorq; ne iam
permolestus esse occiperim, Sed quandoquidem cepistis
obdurate, Mihi de Statu Motuq; pauca quedam hoc lo-
co dicenda, Status igitur unde Statuæ dictæ, Alii sūt
recti, Alii flexi, Alii uero & Obliqui, Recti status
ii sunt, quei sui natura constabunt, nullamq; omnino
uergent in partem, ut quom a stamus, Flexi sunt quei
primum à rectitudine declinauerint, ut quom proni supi
niue accumbimus, Obliqui uero, quom aliquo facies
auertetur, membraq; ad actionem distorquentur, Quo-
rum omnium certissima ratio his ipsis continebitur fini-
bus quos hic effectus comprobabit, Omne quidem
corpus, ni si extrema se se undiq; contineant librenturq;
ad centrum, collabatur ruatq; necesse est, Stantibus
itaq; si c nobis pede in uno, si quo motabit corpus, decli-
naritq; à recta linea caput plus pede, necessum concide-
re, Quod in iis uideri manifestissimum potest, quos
Græci $\chi\omicron\iota\nu\omicron\varsigma$ $\alpha\iota\tau\alpha\varsigma$ nostri haud nimis inepte fun-
bulos dixerunt, Illorum enim corpora sic librantur, ut

si quam in partem inclinarint, iam iam ecce casuros speramus, Sin uero uortatur in dextram facies, perpendiculararem ipsam ab extremo narium lineam, dextri pedis quo semper inniti solemus exteriorem nodum non progredi, Aut si in sinistram, interiores sinistri uix attingere, Sinistrum uero pedem non longius ab dextro ire q̄ pedis unius spacio, Motum uero, neq; enim que à principibus philosophiæ, ipsòq; Platone nostro dicta de statu motuq; sunt, repetenda nobis hoc ipso in loco duximus, queidam sunt primi, ut quom incipimus moueri, Queidam medii, Quom intra iniciũ finemq; uersantur, Queidam ultimi, quom ad finem ferè peruenierint, nec dum firmantur, Si enim firmarentur, Status quidem dicendi essent, non motus, Quare & illi Status laudantur, quei uel à motibus facti uidebuntur, uel in motus transierint, Motus præterea aut sunt faciles, aut uolenti, Faciles motus sũt quei remisse nulloq; fiunt conatu, ueluti quom deambulatur, Volenti sunt quei uires conatusq; uehementiores exprimunt, ueluti quom accurritur Quom trahitur pelliturq; huc uersus & illuc, Eiusmodi sexcentæ sunt uarietates, Alii fiunt huc illuc in Rectum, Alii in dextram, Alii in sinistra Alii feruntur in sursum, Alii in deorsum, Est autem uti status & motus. ita & ocium, Ocium uero alterum est liberale, Illiberale alterum, Liberale est ueluti quom philosophos mortẽ commentantes, uti apud Aristophanẽ Socrates est, in cista suspēderimus, Illiberale uero iam dudum in omnium pictorum consuetudinem uenit, Precipueq; solitum fieri à Mantenio nostro, ubi negligētes famuli modo accumbunt, modo dominorum imperia

deoscitantes expectant, modo inertes, stupidiq; manent,
 Quod oportune factum si fuerit, iocunditatem simul
 atq; ex uarietate gratiam afferet, Sed enim superioris
 per spectiuæ species, quas tamen de Hermogene mutua
 bor Regituo, potissimum dux, **σΑΦΗΝΕΙΑ** Quō salicet
 spectantium oculi quadam afficiuntur per spicuitate, Sic,
 In medio classes aratas actia bella cernere erat, totūq;
 instructo Marte uideres feruere Leuatem, auroq; ef
 fulgere fluctus, Itemq; illud, Namq; uidebat uti bellā
 tes p̄gama circū, Hac fugerent graii, premeret troiana
 iuuentus, hac phrygas instaret curru cristatus Achilles
 Et **ΕΥΚΡΙΝΕΙΑ** Quom uidelicet exornatu queq; suo
 ac decore placent, Sic, s̄auit in medio certamine maiors
 celatus ferro, triste s̄q; ex æthere diuæ, & sassa gaudēs
 uadit discordia palla, Posterioris autem huius tres,
ΕΥΑΡΤΙΑ, Quādo salicet ex ea re quodq; præcesserit,
 quodq; fit, euidentissime repræsentatur, Sic, & uersa pul
 uis inscribitur hasta, leuiq; patens in pectore uulnus,
ΕΜΦΑΣΙΣ, Quom quid ex ea ipsa re futurum iam sit
 commostratur Sic, Constitit in digitos extemplo arrectus
 uterq;, Manet imp̄territus ille, hostē magnanimum op
 periens, et mole sua stat, **ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ** Quoties
 dubium fit, que medio locata res est, huc potius an illuc
 referri oporteat, Sic, Lora tenens tamen, incertum enim
 uideri posset, id ne sit ḡḡ hæreat curru resupinus ina
 ni, an ḡḡ æruixq; amæq; trahantur per terram, Sali
 cet inter illas, media, Vt enim altera manifestiorem que
 nondum acta est, rem facit, Altera futuram ostendit,
 Ita & hec rem utriq; dubiam proponit, quod in Poli
 gnoto thasio pellaudarunt, Fertur is militem ita pinxisse.

ut diiudicari haud ullo sane pacto poterit, constandere
mallet miles equum, an mallet equo descendere miles,
quam rem et ipsi nos Sculptura nuper imitati sumus, An
non Homericum illud glauci, Ante alios semper magnis
excellere rebus, habere in animo semper debebimus?
Item ὁ πόνημα, quoties plus quā fiat intelligitur, cuius
generis fuisse aiunt picturas Protogenis Sic, Trunca ma-
num pinus regit, Demissum lapsi per finem, Indutus at
olim Demolos cursu pallantes troas agebat, Sed in om-
nibus hisce præter quā in Amphibolia unico hoc semel Poe-
tæ, nam qui apud Sculptores nostros inuenias? exemplo
contenti erimus, Intextusque puer frondosa regus ida Ve-
loces iaculo ceruos cursuque fatigat, Acer anhelanti simi-
lis, quem præpes ab ida sublimem rapuit pedibus Iouis
armiger uncis, que rogo Enargia? Quid uero et hec
que sequitur Emphasis? Longæui palmas nequicquā ad
sydera tollunt custodes, Quid uero et hoc postremum?
Sæuitque canum latratus ad auras, quam multa ex eo in-
telligentur? Pueri certe speciosissimi pacienciam, Intē-
perantissimi raptoris incōtincenciā, qui nec stragula quædē
expectarit, Sed iam de Graphice satis. Altera uero
Ductoriæ pars, quā ψυχικὴ hoc ē animacionē uocā-
uimus Sola quidē μιμησι continebitur, hoc ē imitacio-
ne, Cuius tanta ut mihi uideatur, uis est, ut uel solam eā
posse Sculptori satis esse affirmarim, Ecquid tam multa?
quā Angustissimis ecce terminis Sculpturam, finiuius,
quā facilem ecce uiam commostrauimus? certam breuem
Antiquissimam, Et que sola Lysippum eo usque perdu-
xit, ut ab alio se effingi etiam edicto uenerit Alexan-
der, Credendum est enim ostensam hanc sibi ab Euponi

po p̄ctore, ac uere Eupompo uiam tenuisse semper, neq; ab ea unq̄ diuertisse, Ille etenim quærenti Lysi p̄po, quē potissimum artificem sequeretur, animo strata multitudine, respondisse fertur, naturam eam imitandam, nō Artificem, Nos quoq; hortamur, ad mone facimusq; idem idem omnes quei Corinthii, non thuscænici esse cupiūt, ubi corporis circumscriptionem fecerint, remq; ad gestus Symmetriamq; perduxerint, naturam ipsam diligenter inspiciant, habeantq; & elegantissima & pulcherrima corpora, nam, quod Zeusi Crotoniatus docuit, Perfectam in uno corpore pulcritatem haud facile inuenias, Si nudos inq̄ fecerint, nuda, & quos uoluerint gestus aptissime imitantia, unde singulorum membrorū iuncturarum, neruorum, uenarum, rugarumq; paricionem ad suum opus deducere possint, Scio quid ridetis, Arguisculi estis plusq̄ speraram, Alia quidem apparent in Herculis, quoniam Hyla non licet tergo, Laceris pectore, cruribus ac toto deniq; corpore, hydram conficientis, Alia cum Anthæo Luctantis, Alia tauro cornua dissipantis, Alia aliter agentis, Dulciter tamen, ac non uti ab eo factum est, qui Coleonum ad Pauli nup̄posuit, Ille enim ita ut aiunt cruditer equum imitatus est ut non aliud q̄ denudati equi facies uideatur, Sed satis quidem ut arbitror à nobis dictum est, De ea parte quā maximam putauit Donatellus, de signacionem, ac rusticioribus uerbis, que tamen si pensitentur, dexteraq; adiuuiatur, Sanè q̄ pulcherrimum opus efficient. Nūc uero de altera parte dicēdū esset, quā nos Χημικὴν siue fusoriam nominauimus, que quoniam & feda et esliginosa est, eam si uidebitur, prætermittamus, Non

enim cera non buxus, Sed creta, sed stercora, carbones
follesq; tractandi, Mouenda liparenfis officina, Exer
citandi Steropesq;, Pyracmonq; Ac satis dudum estis
hoc sermone nostro de fatigati. REG. Nisi tu dicendo
nos quidem nequaquam sumus audiendo, ut pro utroq; agam,

LEON Perage, nec iam causari occipias, Tu Ego
Sic, Chimice unde in famis illa omnibus usi tantissima
saeculis ars dicta, que circa metallorum exalteracionem
uersatur, In duas à nobis diuidetur partes, In forma
rum confectionem, & in metallorum in formationem,

Formas autem nunc eas intelligimus, quae speciem de
cera suscipiant, contineantq;, ac postremo tandem fide
liter reddant, In quibus Creta potissimum natura consi
deranda, ne siet tenax, ne terrea, ne turpis, Mollitur
deinde, subigiturq; tomento uel uentre equino, pari por
cione, quoad neutrius discretio fiat, additis interdum
cineribus latericioe puluere, De si caatur, Eraditur,
Excribratur, rursus per fusa aqua lutescat, neq; durius
neq; mollius, Dicerem quid prima, quid secunda, quidue
tertia sit illinione obseruandum, quemadmodum postre
mo ferreis uinculis cogenda, Que admodum decoquen
da humanaeq; sint forma, nisi consulto uos hec ipsa
uidere quam audire malim, Atq; equidem puto uos in offici
nis istorum quei bellicas murorum machinas atq; ara so
nancia fundunt inter fuisse, In metallis uero ipsis in
formandis diligentior profus erit ratio adhibenda, Ne
chimi starum elogio, operam simul et carbones perdidis
se uideamur, in qua quidem re summum erit metallorum
naturam cognoscere, atq; ube deliquerint ebullierintq;
infirmare, Neq; uero est quod physiologica nunc ad

duam, uosq; ego doctam que sit auri, argenti, æris, stagni, ac cæterorum natura, Quid ue ex horum confiat permixtura, Equidem nolo noctiuam Athenas, aut uideri Chinicæ sciens, Intelligendum tamen æs temperari solere multis modis, Alia enim utuntur temperatura campanarii, Alia et nos, Que sciencia de fuit Donatello, Nunq̄ fudit ipse, campanariorum usus opera semper,

Illorum temperatura, Vicinæ interdum, et ex qualitate æris, triginæ Libræ stagni in centenæ æris, Nostra uero aut Statuaria, aut Tabularis, aut Sigillaria Statuaria hec, duodenæ stagni in centenæ libras æris, terciâ parte collectanei, Plumbum quidem ipsum æri non admiscetur, Additur tamen plerunq; ad colorem, Nigri plumbi porcio decima, Argentarii uero, id enim est albo nigroq; pariter mixtis, uicissima, colorem contrahet, quem dixerunt græcicum, Plumbi nigri duodecima addita Cyprio purpureum, Tabularis hec, Denæ libræ stagni in centenæ æris, Sigillaria uero hec, funditur æs collectaneum longo usu perdomitum, simul et orichalchus pari porcione, in singulas libras additis interdum binis uncis stagni, interdum si rutilus quaeratur color tertia, Nam si albus Sic, Collectaneum æs de purgatum fundito, arsenici nitriq; de fumatorum ternas uncias, in binas eius æris libras, frustillatim conuicito, obturatū in uase percoquito, postremum in fundito, dealbescet sic in speciem argenti, Si post noricæ fornaces nobis ferrū eliquaretur, animoaius plurima fieret colorum in ære diuersitas, Ac scite qd̄ Aristonidas, qui quā uesani Athamantis filium præcipitare uolentis furorem, et mox præcipitato illo resedens penitentiam uellet expri

mere, ferrum et æs miscuit, ut eius rubigine per nitore
 æris relucente, rubor exprimeretur uerecundia, Ple
 riq; tamen inuenti quei affirmarent, Si ferri scobem sub
 tilissime delinatam, Arsenico pariter saliq; permixtam
 ardentissimis fornacibus diem totum calcinatam feceris,
 adæo permolliri, ut argento atq; ære facilius colliquari
 possit, Rursusq; obdurari, si candens intingatur aqua
 frigida, Liquatum æs emendatur sale tartaroq;
 Ebulliet, ipsoq; in iactu depurgabitur à Scoria, iniectis la
 ciniis Lini ceratis oleatisq;, Ebullitionis autem per
 matra signum, nonnulli dixerunt esse fursur inie
 ctum, si peraccendi statim non effumando uideatur,
 Pleriq; dum Scoriam fecerit expectant, frustra uero
 speraris ullo quo uis artificio, recte in formari metallū
 posse, nisi iam decoctissima prius formæ, suas uti, quot
 ue oportebit spiramentorum emissuras habuerit, Sed
 hec audiendo aut parum prosunt aut nihil, Igitur ad offi
 cinam, Ac si qua id ratione uerbis explicari posset, non
 de ullo melius q̄ de poeta cognosceretis, quō sic ait, Stri
 duntq; cauernis, Strictura callybū, ac fornacibus ignis
 anhelat, Fluit æs riuis, auriq; metallum, Vulni ficusq;
 callybs uasta fornace liquescit, Ingentem clypeum in for
 mant, Sed quoniam sæpius per imprudenciam eue
 nit, medio ut iactu metalla de fecerint, multum enim fa
 cit ne id ipsum accidat, si scierimus quota metalli cuiusq;
 porcio corre spondeat Argillæ Ligno ac Cera, Ponam
 hoc loco que inueni ab aliis tradita, Singulis libris Ar
 gillæ corre spondebunt Nouem æris, Ligni faginei xiiii,
 Cera uero vi, Aeris albi viii. uncia & semis, Cyprii viii
 drachmæ iii, Orichalchi viii uncia ii ac semis. Stagni vii

viii uncia x drachma iiii, Argenti xi uncia vi. Plūbi xii.
uncia ix. Auri xix uncia q̄; tres, ut drachma nouem e f
ficient unciam unam, nonnulli in quadratas formas cu
bitalis undiq; mensiōis. DII. Mill. pōdo aeris dixerunt
in fundi oportere, sed quisq; sibi homo prudens rem om
nem certam faciet experimento, ante q̄ fundat, Si tamē
meminerimus sc̄p meliorē esse condicionē eorū q̄bus res
super sunt, q̄ q̄bus desunt, multoq; semper opportunius
hoc esse ut demī possit, q̄ ut addi oporteat. Nam quid
ego dicam, de commissuris, Stultissimum quidem existi
mo ubi res semel integra fieri poterit, in frustra dis
iungere, ut iterum iungas, Si tamen ita necesse fuerit,
Mihī quidem eas in triangulorum speciem fieri in hūc
modum . . . placeret, Nam q̄ pertinacius hārebunt, et
dissoluentur temere nunq̄, Sed, REG. Sed, i stud
tuum memineris, Quāso cur antiquam q̄ infamem fe
ceris artem Chimiā? Operæ precium, EGO tum in q̄
Regi. Ferunt Pellem illam Arietis auream, ad quam
cum delecta arguunt heroum manu, celeri prouectus est
Iason Argo, non Pellem ipsam uti ex hoc eo Poetæ fin
xerunt, Sed arietinis chartis fuisse librum, qui confi
ciendi auri q̄ argenti rationem continuerit, Eius uero
artis uti q̄ cæterarum omnium innumerabilibus penē
seculis peritissimos dicūt fuisse Aegyptios, ac longo post
tempore Diocletianum Cæsarem ob proximarum rerum
in ea prouincia suspicionem, cōquæ sitos undiq; artis il
lius libros omneis comburi iussisse, nequa ciuicias ampa
rarent, Pecuniarumq; cōpia fidentes, Romanis aliquā
do Aegyptii bellum in ferre auderent, atq; ex eo publice
semper habitam flagiciosam, Sed si unq̄, nunc certe fla

gicio siſſimam, que per ſida pleros iam regnauros, iam mendicare cœgit, Nunc autem ad, Sed, illud noſtrum reuertamus, iamq; ad commodiſſimam Sculpturæ ſpeciem ΕΚΤΟ ΘΩΣΙΡ que dici à nobis efformatoria poteſt pertranſeamus, Nam de tota in uniuerſum Sculpturæ materia ſatis iam dictum uideri uelim, TRACTATUR autem ea quadriſariam, Siquidē Creta, Gyſſo Cera & Puluiſculo conſomamus, Creta Sic, Argillam ipſam ficilē accipito, In aquam collique facito, quod ſubſederit tenuius ad ſolem, ad furnum are facito, in puluerem redigato, Excribratum paulo durius impaſtato, Mox quod uolueris ſi gillum ea ſemel imprimito, & ſiccatum ſi glina concoquito, Ita capillū etiam efformabis, Gyſſo Sic, illud uero calcis ſpecies eſt, Aiunt in Cypro & Thebis ꝑodi, Sed nil reſert, dum Bononiienſis Appenninus mirum q̄ in ea urbe Gyſſum abundat, Dum & Alpes id nobis ſufficiant, Eius autem triplex eſt ſpecies Marmorosa, Gleboſa, & Aluminosa, Marmorosa quidem utilior, nam & ſculpitur ad Statuas & ſuum morem decocta pertinacior, Mirabilē ea nobis uſum præſtitit nuper ad lacum Sebinum, quem nunc acollæ ab oppido quod ab eius uti arbitror portorio nomen acceperat, Gyſſeum uti & ab ardea Benacum, etiam corrupto uocant, At quāta me noua uoluptate affecterunt illi lacus, illa eius pro uinciæ quam quidem oppidulatim peragraram iucunda felicitas, In Ethruria quoq; ex eo Gyſſo toreumata mirati ſumus, Quum ex alabaſtrite uiderentur, tantus erat lapidis illius nitor ſplendorq; . Aluminosa uero ſi pelluxerit, ad id quod uolumus, longe commodior, nā de altera nihil oportet, decoquitur furno lente calido, tri

tur pilis ligneis, Exscribaturq̄, Statim ut tepescente aqua
permaduerit, superin funditur, ube perauerit, tolletur,
Quod fieri salua re nunq̄ poterit, nisi prius oleo illitū,
aut plus semicirculo fuerit occupatum, Nam primum hoc,
deinde & illud efformabimus, quoad integram rem ha
bebimus, continebunt autem se se frustula firmitus, si
quod erat prius, excavatum inueniatur à posteriore, ut ī
commissuris, Emendabitur autem huiusmodi formula
ad ceram rursus plumbeamue effigiem hoc pacto, De
sicco rursus, Sed furno calidiorē, Quoties oportuerit
in tepescentem aquam, si sis ceram immisurus immer
gito, Si, Cavitas placuerit, post paululum ube infusa fue
rit, effundito, Si uero plumbum proderit eam optime de
sicari, plumbumq̄ ipsum nigrum albo quod marchi sitā
uocant & antimonio temperari, xii porcione. Cera aut
efformabimus Sic, lique fiat primum, Mox ad eam ra
cionem quam diximus super fundatur, uel si commodius
fiet, in eam ipsa res conmergatur emergaturq̄ donec
amictu uesita fuerit crassiore, frequēcius, desecetur
acie tenuissima, adaperiatur, iungaturq̄, Ad soliditatem
in funditur Gypsum, Ad cavitatem uero que sola in his
admirationem habet, etiam uti docuimus, cera, sed si
prius illam humor circum fluxerit liquidus, Cuius quidē
inuenti ratio, & si in uno prius architecto quondam con
stiterit, iure tamen quando illius cum ipso deperierat,
mihi debebitur. Cavitas uero ipsa, ube cretatum fuerit
extrinsecus, accipito tanq̄ de Gn. Flauio rem secretissi
mam, replebitur Argilla quam edocuimus tomento & e q̄
no uentre subacta, mixtis puluere latericio, interdum
molari, interdum nitreo, Sive etiam adustarum forma

rum, calx uiua, cineribusue, Puluisculus uero qui optinus sit, diu queritari à multis solitum, Is autem aut Natiuus est, aut Facticius, Natiuus qui per se nascitur qualem nos nuper in agro Cremonensi deprehendimus, Facticius uero qui fit, Fit autem de ea materia que uim ignis omnem suscinere ac pati possit, Quare non unus habetur, alii enim ex pumice, alii ex ossibus deustis, alii ex Scobe ferri, alii ex colliquato in fornacibus latere, alii ex Smirillo, alii ex rebus aliis, Ego uero omnes modis omnibus expertus aptissime utor uel ferrugineo uel latericio, Ferrugineus fiet Sic, Accipitur Scoria siue etiam Scobes ferri subtiliter delimita, Purgatur, Impubis pueri urina acetoue, Semimenstri spacio perfunditur, Aduritur fornacibus, Teriturq; pilis, Itemq; id rursus ac rursus dum ad eam tenuitatem peruenerit, qua tactum effugiet, Mox quando opus erit, humectatur aceto aquaue salsa, Latericius autem Sic, Lateres ardentissimis colliquati fornacibus simili modo teruntur, Simili etiam modo minutissimus puluis factus inebriatur, Conformatur stacionibus, admoueturq; prunæ, ut nihil humoris permaneat, deniq; perigne sciat, Quod si puerilem tantum urinam ebiberit, nullo ferè opus erit igni, uix pauculo calore, candēsq; hoc natura miraculū cōsiderate in fusum metallū nō apullescet, Nō parū aut cōtulsiē iudicabitur, atē q̄ metalli iactus fiat, candela fumus subiectus, præsertim si res ita subtiliter celata fuerint, ut facile iniuriam pati posse uideantur, Dicerem quidem hoc satis esse, nisi exornandus quoq; nobis esset et finis, Constat autem finis perfectione, perfectio ipsa omnis perficitur, extremorum dimotione, et pulchritudinis

inductione, atqui extrema ut in cæteris rebus sunt Ex
cessus & carencia, Excessus Scapello tolluntur & lima,
Carencia uero medietur aduicione et adiuñctione, Adiu
ñctione hoc modo, Terebratis crebro lateribus induca
tur, uti oportuerit, cera, cretetur deinde, Mox & emissa
cera, & Argilla de cæcta, in fundatur sui generis metallū,
Adiuñctione uero, quom adglutinamus Sic, colliquatur
ut mos est fictili uase oricalchus, additurq; singulis eius
libr. uncia arsenici, teritur deinde in mortario æneo, qui
puluis permixtus boraci, in spergatur commissuris, appo
niturq; igni ad eliquacionem, conglutinantur plerunq;
æra, stagno, & picæ, inductis ferro candenti. Pulcritu
do autem omnis per facta uidebitur leuatura & coloracio
ne, Leuatura quom delimationis a speritate tollimus cæ
lo, nitoremq; superinducimus pumice, stilo calibe oue de
te quæ bronitorio uocāt, Coloracione uero quō suū cuiq;
parti colorem damus, Idq; uel iactu ipso ex sciencia chi
mices quam præmostrauimus, uel post iactum, hoc mo
do, Albus color precipuus argento Sic, deducitur ar
gentum optimum in brachteolas tenuissimas, malagma
turq; uiuo, deinde cum aqua nitri & aluminis ferreo su
perinducitur stilo, mergitur oleo feruescenti ad affacio
nem, imponitur pruna candenti, Ebullitur in aceto sale
locio tartaroq; leuaturq; rursus bronitorio, Aureus
color ipso fit precipuus auro, eadē racione qua et albus
argento, nisi quod in oleo perfrigi non oportet, Id uero
si temperatura caruerit stagno, aliter enim res agetur
ipsorū brachteis, Fiunt et huiusmodi colores multis aliis
modis, quei quoniā, nec ita perpetui, nec meliores, ne cu
rauerimus, Crocus autem proueniet in prætextis &

oportebat aliam significationem habere, Sed ab ipsis uerticibus in quibus circumuoluitur tornus, polire dixerunt, **Τορνέου** ipsi ipsū reddentes, quod plerunq; ad elegantiā re ferri solitum, idq; & posteriores tornare, In hac plerosq; nobilissimos honestissime uersatos scimus, nam q̄tū hoc q̄ muscas consecratos nostris principibus præstitisset? Item & **ΕΥΚΑΥΣΤΙΚΗ** quam in ustoriam appellabimus, quecumq; ea olī fuerit pingēdi ratio, cetera in parietibus postq̄ nec apud græcos ipsos grāmaticos satis constat & iam pridem exerceri desuevit, dehinc eā intelligamus que ipso tractatur Encausto quod Smalton uocant, u si tatissemam, quom uidelicet argentum, æs, uitrūmq; pingimus, id enim pantochromaton, hoc modo, Teritur subtilissime in puluerem, Superfunditur deinde aqua, stiloq; in pingendam partem inducitur, Postremo ad eliquationē aduritur, Quid uero plura? Ventum ad supremum ē Diximus de affinitate quam habeat Sculptura cum litteris, Aperuimus qualis esse deberet Sculptor, Recensuimus, unde, ubi, aut qua de causa cepisse poterit, Declarauius materiam Statuarum, Ostendimus quot essent Statuarie species, Diximus de Symmetria, De Lineamentis, De Physiognomoniam, De Perspectiua, De Animatione, Chimice, Efformatoria, Exornatione, Postremo & De Celatura, equidem nihil arbitror restat, cur nō satis à me factum esse putetis, quum non Sculptorie modo unius artis, sed & totius Statuarie rationes omnes explicauerim, Nempe huc tendunt, huc referuntur et reliquæ, non aliter q̄ scientiæ & artes ceteræ ad ipsam philosophiam **PLASTICE** Sic, Fiunt de Argilla in eum quem diximus morem effigies, Arescunt, figlina deco

quuntur, Postremo quoniam id membratim conglutinan-
tur colla è uiua calce & albumine ouorum, continuo sta-
tim, Inducuntur & nouissime colores linaceo nucæ oue oli-
uo, quæ nec pictoribus debere cæperint in Ethruria Pla-
stæ, Encausto enim deuitrant, Proplastice autem dici-
tur quom futuri operis formã Plastes creta finget, ueluti
Quom Sculptor cera, protypus, & Architectus ligno
modulus, Maximo hec olim in usu, nihil ferè moliebatur
nisi ex Proplastice, ex ea enim et futura deprehenduntur
errata, et nullo prius quæ fiant incommo- do castigantur,
multoq; aliter quæ isti nostri opinantur, ipsa res citius expe-
dietur popo sito iam exemplari quod imitris.

TOMice uero Simplicissima omnium species, ut que
ipsa tantum modo sectione Glutino & picturacione perfi-
ciatur, Glutinum autem eius ichthiocolla, Item calx ma-
stice cæseusq; pari porcione, si mul omnibus contritis.

PARadigmaticæ itidē, Exprimuntur creta ceræ ue-
liquenti effigies, Gypsum mox in funditur, deinde calda
aqua, ubi dissolutum saponem feceris ad marmorei nito-
ris gratiam inebriatur, De factus autem Gypso rursus
addito castigatur.

COLaptice itidem Scalpello p-
ficiuntur lima terebroq; ad nitorem postremo ipsum lym-
pha & pumice, Glutinum uero si quid forte acciderit
hoc, mansam masticem, atq; in ceræ modum perdomitã
statim ad applicato, Item & Sic, picem, armenium, cerã
admisceto, et conca factis frontibus admoueto, Sed quo-
res expedior fiat, In colaptice hec obseruanda, lapidē,
dimetiri in longum septempeda, perpendiculari quam ai-
scriminatricem appellauimus linea medietatem de finiri
Ex intersectum semicircularum planum de signari, Heinc

atq; inde pedali mensi one corpus iulatum de finiri, Cir-
cino & oris & oculorum posituram deprehendi, altero
pede statuto in perpendiculari, & altero ad extrema p-
ducto, Sed in Academia hanc nostram, ἄγεωμετρι-
τος nemo, HARum autem originem sane quondam
olim de Aegyptio Sacerdote Solon acceperit, nobis quidē
sēp puellulis non licet, PLasticen tamē ipsā Chaldaeus
Moses atq; simā ē testatus, haud equidē inepte, cuius au-
thor deus ipse primus extiterit, neq; uero aliter uideri
debet, q̄ optimum eum fuisse Plastam, qui hos tam ad-
mirabiliter mundos ita formauit, Tanta uero plasti-
ces huius authoritas, ut eam nonnulli Sculptura matrē
appellarint, Fertur et à Dibutade Sicyonio Corinthi ad-
inuenta, de amantis filiola beneficio; Floruerūt autē in
ea Prometheus ob artis excellenciam dictus, raptum de
caelo uitalem igniculū limo immisisse, Rhæus, Ideochus,
& qui primus inuenit ferrum fundere, atq; ex eo sta-
tuam facere Theodorus Samii, Plasticen etiam inuento-
res existimati. Eucirapus, Eugrammus, Lysistratus
Lysippi frater, Demophilus, Gorgasus, Calchosthe-
nes cuius officina ceramicū uicū nōmē dedit; Possunius q̄
piscēs finxisse dicitur, ita ut à ueris non facile discerne-
res, Arcefilaus cuius proplasticen pluris aiunt uenisse
solitam, q̄ ceterorum opera, In Italia laudatissi-
mus quondam Turanius Fregellanus Nostra etate Vi-
tus Mazon Mutinensis, quem nuper nobis Gallia cum
plerisq; rebus abstulit, Vxor etiam eius finxit & filia
Lucas Rubius Florentinus ex Aurificæ Plastes, cuius
inuentum, fictile opus encausto pingit, Andreas eius ex
sorore nepos, nullis quos ego uiderim posterior, Naturam

exiſtmes ipſam feciſſe que huius manus effinxit, Nam quid ego uobis commemorem, Nannum miniatorem, Dominum figulum, & Andræam criſpum Patauios?

Ligno uel Vergiliano carmine notiſſimus Dædalus rudis quidem artiſex, ut qui à poſterioribus longe fuerit ſuperatus, Sed cuius opera cuncta diuinum quiddam habere uidebantur, Clarus & in Samo Smilis ægneſis quæ Callimachus Scælin appellauit, Dedali ipſius ætate, nec tamen & pari extimacione, non quod inferioris eſſet arte quam Dedalus, Sed quod minus magnis rebus uſus, nullo facinore, nulla regum familiaritate, nullo errore, nullis & calamitatibus inſignis, Athenienſis quæ ille ſororis filium interfecit, In Cretam uenit Minoi & filiabus aliquandiu iucundiſſimus fuit, Sed cognita mox eius à rege nequicia, in carcerem eſt detruſus, Inde cum filio ſimul effugiens, Inycum Siciliae urbem ad Cocalum applicuit, Siculi belli aduerſus Cretenſes cauſa fuit, ſalict eum Minoe repetente et Cocalo perdenegante, à Cocali filiabus in tantum amatus, ut de Minois morte in eius graciã deliberarint, Itaque per omnem Siciliam diſperſa, in Italiam quoque ad nos eius fama puenit, At uero hic ægneſis, anguſtiore patrimonio, niſi ſemel in Samum uectus, uix reor ille icubi egregiam illam Iunonis Samiæ Statuam fabricarat, notus. Ebore nunquam ſatis elaudatus Phidias, & ſi fabulæ credimus Pigmalion, Gypho autem ob tenue artificium, nullus MARmore quidem innumerabiles, Sed quorum mihi memoria potior, hi Attalus Athenienſis primus ut putatur in Graciã Statuarius, Sed certe conſtat inicio multis antea ſæculis et templa & ſtatuas

à Danao deditatas, Dipœnus, Scylis, horumq̄ discipulus
 Dorcyllidas, Mædon Dorcyllidæ frater, Theocles, cū
 Eglylo patre Lacedæmonii, Dionysius Argiuus, Simo
 æginensis, Cleon Sicyonius, Malas Chius, cum Miciade
 filio & Antermo nepote, Phidias ipse Atheniensis, Al
 cman, & Aggracrius discipuli, Cerfatides Calaber, et
 Bupalus, uti opinor Pharaates templa deorum architecta
 ri & Statuas bonus effingere, Fortuna simulacrum
 Smirnaeis faciens, In uertice poliū, In altera manu Amal
 thia cornu ab Græcis habentem fecit, Tantum eius dea
 uim & facta declarans, quantum non ipse Homerus in
 tellexit, qui connumerans eam in Cereris hymno, tanq̄
 unam filiarum Oceani, nihil præterea aliud addidit,
 quantum nec deinde uix Pindarus, qui alia multa in for
 tunam dicens Pherepolin appellauit, Scopas, Timothe
 us, Bryax, Leocrates, in Mausolæo telando æmuli, Pra
 xiteles in finitis prope operibus, Sed potissimum Venere
 Cupidineq̄ de amatis clariss. Arche sitas, Cleomenes,
 Mnestratus, Eutychides, Philiscus, Timarchides, Polī
 carmus, Heliodorus, Lysias, Agesander, Polydorus,
 Athenodorus, Craterus, Pythodorus, Polidectes, Her
 molaus, Artemon, Timomachus, Cæterorūq̄ innumera
 multitudo, Sed elegantissimo græco Epigramate celebra
 tur Timomachi huius Medæa, que uidelicet amore sau
 cia, natorū sanguine patris iniuriā ulciscens, & seruare,
 et occidere uelle uidebatur, Id autē opinor huiusmodi.

Quod natos feritura ferox Medæa moratur,
 Præstitit hoc magni dextera Timomachi.

Tardat amor facinus, strictum dolor incitat ense
 Vult non uult natos perderet ipsa suos.

In minimis autem operibus Myrmecides, & Callicrates admirandi, alterius quadrigulam alis muscæ cooperitã alterius formicarum pedes, ita subtilissime sculptos traditum est, ut uix intenta propius acie peruideri potuerint, NOstris uero temporibus sculpendo marmore insignes habiti, Ninus, cuius nescio, Nam semper hoc tantũ usus est inscriptionis titulo, Nini opus, Antonius crispus, qui cum uobis fuit familiaritas, Petrus Insu bres, Tullius, atq; Antonius eius filii, Sed ne ego Tullium præterierim illaudatum? Equidẽ ni uererer uisum iri amicitia, non uera laudi datum iudicium de illo meũ, dicerem profectò sculptorum omnium quos ulla unq̃ uiderit ætas præstantissimum, neq; indignis ornaretur honoribus, An quid non priora ingenia, priora & miracula rediere? Circum ferebantur in pompa morem Taruisii epistylorum coronæ quas ille iunior uariis intercellarat foliorum ornamentis, Aderat Crissus partim æmulacione quam cum patre Tullii gerebat, partim & tantæ nouitatis fama permotus. Cunctis igitur admirantibus, qui tanta ueritate fieri potuerit? nunq̃ prius è marmore coronas factas fassus è q̃ gladiolo icita esse deprehenderit, Quod mirius miraculum huic comparari poterit? Prudentissimum artificem Tullii ælatura deceptum, Nec uero et frater qui cum summa est artis æmulacio laude minor, Sed & iure optimo laudatur in bois Christophorus Gobbius, In quo nisi unum hoc damnat quod assuetus Herculeos artus imitari, eo quidem sepeissime paulo temerius utitur, Dignus & qui non inetur Brixiani prætorii architectura et Cesaribus Gaspar Mediolanensis, Clarus & ipse mastigophoro illa sua

Veneret noster Pyrgoteles. Laudantur et in Thuscia ma-
gni quidem profectus nisi admodum iuuenis periisset
Bettus Maianus, Michelangelus Bonarotus, etiam pi-
ctor, Andreas Souinius, Franciscus rusticus. AERE
quei sculptores claruerint prope innumerali'es, Colleso-
rum autem molibus Ipse in primis Phidias Atheniensis
qui et toreuticen adinuenit, Lysippus Sicyonius, Prya-
xis Lysippi discipulus, Chares Lyndius, Romani Sp-
Cornelius, et Neronis prinopatu Zenodorus, In mi-
noribus autem signis Policletus uidelicet Arguus non
ut alii existimarunt Sicyonius, speciebus rerum concipiē-
dis quas phantasias uocant, summus, quod etiā Antiphilo-
pictori assignarunt, Alchamenes Phidia discipulus,
Heglias, Critias, Nestocles, Policleti discipulus Ari-
stides, Cleon Sicyonius, discipulus Antiphanis de siir-
pe Policleti, Naucides, Leoncius, Cyclon, Pythagoras re-
ginus, Item et Samius, Myron Eleuteriensis, buccula
nobilitatus, Butyreus Licus eius discipulus, Euphranor
in omni genere laudatissimus, Thelephanes Phocæus,
Praxiteles, nam et ara etiam fecit, Hyphicrates, Ce-
phisiodorus, Demetrius, Dynomenes, Phradmon, Dæ-
dalus, Euclides, Calamis, Canacus, Menechius, qui
libros de arte sua scripsit, Chereas, Clesilaus, Euty-
clides Pyromachus, Policles, Pyrrus, Syllanion, nul-
lo mecum doctore nobilis, Naucerus, Niceratus, et qui
etiam de sua arte scripsit Xenocrates, nam Perillus nul-
lum impietate sua nomen est meritis, Bedas, Phœnix,
Stypax Cyprius, et Pentalesius Atheniensis, cuius
equidem opus fuisse existimo Aegreticam illam Miner-
nam, cuius et uultus et manus et pedes ex ebore, Reli-

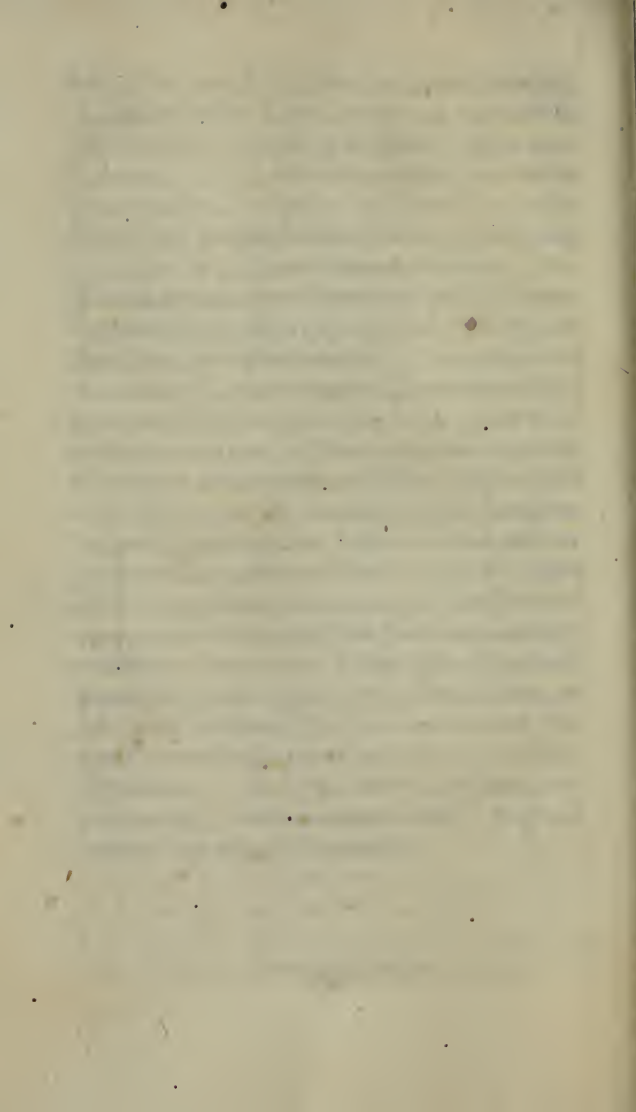
quum ex auro partim in superficie ducto, partim ex arte
Chimia facto. In minimis uero laudatissimi Pyreicus,
& miræ subtilitatis artifex Theodorus. Iunenio &
Romæ laudatū Blesamū Nouium Qui miris Statuis ur-
bem decorauit et orbem, sed marmorarium puto potius quā
Sculptorem, Nostro quidem æuo multi, Sed quei præ-
cipue nominantur, Laurentius Cion, Fores in templo
Martis Florentiæ quæ ad septentrionem, quæquæ ad ori-
entem spectant, Huius opus, Nam quæ ad austrum, ne-
scio cuius Vgolini. Desiderius qui Neapoli sculpsit
fores nouæ arcis, Sculpsit etiā egregie marmora. Pi-
sanus Pictor in se celando ambiciosissimus. DONA-
tellus ipse Cionis, ut putatur, discipulus, Aere, Ligno
marmore, laudatissimus, Plura huius unius manu ex-
tant opera, quæ semel ab eo ad nos cæterorum omnium.

Andreas Aluerochius Donatelli sed iam senis æmu-
lus, discipulo Christi latus pertentate nobilitatus, celatura
quoque eius et pictura magnopere comendatur, Postremo
& ipse Aluerochii discipulus Leonardus Vincijs, Equo
illo quem ei perficere non licuit, in Bois maximo, pictura
Symposii, nec minus et Archimædo ingenio notissimus.
Florentini, ea nimirum urbs semper fuit harum artium
mater, Sed et Donatelli discipulus Bellanus tuus Leo-
nice Inter hos quoque nomen habebit, quæquæ ineptus artifex.

Quin & Bellani uti uolunt discipulus Andreas Cri-
spus familiaris meus, cuius inter Plastas quoque mencio-
nem fecimus, podagrarum beneficio ex aurifice Sculptor
CELATURA uero insignes olim habitus Mentor, Actæ-
gas, Boetus, Mys, Antipater, Zopyrus, Scopas, Tauri-
cus Cizicæus, Ariston, & Onychus Mithylenæi, Les-

bocles, Proditorus, Pythodichus, Polignotus, Scinus, Phylidonius Ephesius, Leda, Stratites, Teucer Crustarius, Pyrrheas, Stratonicus philosophus, Canacus etiam Calamis, Tauriscus, Echatus, & præcipuam laudem gemmis consecuti, Pyrgoteles, Apollonides, Cronius Dioscorides. & qui Romæ celatura Clodiana omnes euicit M. Canuleius Zosimus libertina conditionis. PAssim quidem nunc omnes, Sed pauci propter quod ammemorentur egregio aliquo opere insignes, nisi duo Aurifices Charodoxus Mediolanensis, & Franciscus Furnius Bononiensis, Nam Seuerum Rhauennatem ideo ad extremum distuli, ut plenius laudarem, qui miror ad me hodie cur non uenerit, Is mihi quidem uidetur Statuaria numeros omneis adimplere Sculptor, Scalptor, Celator, Desector, Plastes, Pictorq; egregus, Nam si me heic nunc rogaretis qualem Sculptorem uelim, talem nepe ipsum uelim, qualem modo litteræ adessent, Seuerum esse nouimus, Erunt quidem & nostro fortassis beneficio multo complures, qui post me Statuariam omnem exornabunt. Interea uero danda sedulo nobis opera est, quando qua ratione Ligna, Lapides, Argilla, Cera, metalla, nobis si millima esse possint adinuenerimus, Ne quod Socratem dixisse ferunt, eis potius nos similiores esse uideamur, HEC quum à me dicta essent, surreximus omnes, In ambulacionem Leonicus, Regus in quietem, Ego uero ad Calpurnium.

FINIS.

ἑρωτικὴ Διαλλήλως.

POMPONII GAVRICI NEA
POLITANI ECLOGAE.
ORPHEVS. THA
MYRAS.

ICITE Pierides uatum certamina
musa,

d Dicit magnorum musa certamina ua
tum.

Scitis. n. nec uos fallit spaciōsa uetustas.

Dicite mortales multum meminisse iuuabit.

Orpheus, & Thamyras subopaci collibus Hæmi
Constiterant, mites Zephyros, & frigora captant,
Heic ne frustra ullum traheretur in oia tempus,
Ambobus placuit certatim dicere uersus.

Dulciaq; alterno modulari carmina cantu.

Tum demum faciles per florida prata Napææ,
Tum pariter montis, fluiui, nemorisq; puella
Aduenêre omnes, arrectis auribus omnes.

Adfuit Aonidum Phæbus pater, adfuit Euhæ.
Silenusq; senex celeri prouectus a sello.

Et Satyri, Syluani, & agrestia numina Fauni.
Interfusi omnes passim, locus ordine nulli.

Graminea sibi quisq; torum componit in herba,
Incipit Orpheus, hinc mox respondere paratus
Subsequitur Thamyras, auidis stant auribus omnes,

Quisquis amat duro firmet sua pectora ferro. Or.

Quisquis amat pulcra componat imagine uultus,

Quisquis amat dulci prauincat carmine cycnos.

Quisquis amat doctas studeat placuisse per artes,

Nil opus ut duro firmet sua pectora ferro. Th

Nil opus ut pulchra componat imagine uultus,

Nil opus ut dulci præuincat carmine cycnos.

Quisquis amat filium studeat placuisse per aurum.

Qui cupit in terris felicem ducere uitam, O

Qui cupit aetherei cognoscere gaudia caeli,

Qui cupit ambrosia pasci, hyblaëq; liquore,

Ille amet ille suo semper succumbat amori.

Qui uolet in felicem in terris ducere uitam, Th.

Qui uolet in ferni cognoscere tristia mundi,

Qui uolet elleboro pasci, scæuisq; cicutis,

Ille amet, ille suo semper succumbat amori,

Gratus amor meus est, meus ò me nutrit Amyntas. O

Quid mirum? Iliaco poterit certare ministro.

Qui si si nostros unquam mutarit amores,

Non equidem scæua dubitabo occumbere morti,

Durus amor meus est, mea me mea Phyllis adurit. T

Quid mirum,? Idæas poterit superare puellas.

Quæ que si diros ponet mitissima fastus,

Inter mortales deus immortalis habebor.

Sponte sua facilis mea currit ad oscula Amyntas. O

Admittitq; preces, & amat mea carmina Amyntas.

Sæpe tamen nostro declinans ex amplexu

Effugit, & dulci suspendit gaudia uoto.

At mihi difficilis furtiua dat oscula Phyllis. Th.

Pastiditq; preces, neq; amat mea carmina Phyllis.

Docta tamen nostros bene dissimulare furores

Gaudia præcupido minimum detrectat amanti.

Me meus ignis amat, solus mihi gaudet amari. O.

Me meus ignis amat, sed plus meus ignis amatur.

Ignis ab igne calet , crescens furit & stus utrinq;
Vnaq; trinacrios imitatur flamma uapores.

Vritur, & nostro clam Phyllis amore crematur. Th.
Vritur, & saeuas enutrit pectore flammās.

Quod si iungantur nostriq; & Phyllidis ignes
Stent simul, ardentis superabit flamma caminos.

Mutuus ardor utrunq;, & mutuus ignis adurit. Or
Me meus urit Amyntas, & amor meus urit Amyntam
Decedens fleui, decedens fleuit Amyntas,
Nostrāq; communi turbauimus oscula fleui.

Me quoq; Phyllis amat, me Phyllidis ardor adurit. T
Mutuus ardor inest, & mutuus ignis utriq;
Nam multum indoluit me discedente, notauit.
Dulciāq; extremis sciauiimus oscula uotis.

Felix, qui gratæ committit semina terræ. Or
Felix, qui requiem sperat, finemq; laborum.
Felix, lanigerum pastor qui pascit ouile.
Felix, qui grato seruus bene seruit amori.

Infelix, sterili qui semina mandat arenæ. Th.
Infelix, nullis qui comparat oia rebus.
Infelix seruus, domino qui seruit auaro.
Sed magis, atq; magis, qui indigno seruit amori.

Pierides musæ, musæ, que carmina nuper Or
Composui puero, puero gratissima nostro.
Scire diu mecum magnus lasciuuit Apollo,
Depulsusq; dolet, cognoui signa doloris.

Naiades Nymphæ, Nymphæ que dona parauit Th.
Nuper ego Veneri? Veneri gratissima nostra.
Diua Paphi mecum nouit, nullaq; repulsa
Tristis abit, Cyprisq; refert mea furta puellis.

Quoi non grata satis mea carmina? montibus altis O
Montibus, & syluis, & lustris grata ferarum.

Grata uiris, & grata deis, summoq; tonanti.

Sed nihil hoc, nihil est, uni placeant modo Amyntæ.

Quoi non grata satis mea munera? munera uersus T.
Munera mœnialios & uincant munera cantus.

Carmina, miratur, sed amat mea munera Phyllis.

Munera Phyllis amat, sine munere carmina sordent.

Carmina, noctiuagam deducunt carmina lunam. Or

Carmina, falcandas traducunt carmina messes.

Carmina, uipereos effringunt carmina morsus.

Carmina, diuinas demulcent carmina mentes.

Quid nō dona ualent? et qd non munera possunt? T.

Carmina muneribus, & cadant carmina donis.

Omnia muneribus, nam cadunt omnia donis

Munera, crudeles de flectunt munera mentes.

Carmine montanas potui deducere quercus, Or

Vndantes potui fluuiorum si stete cursus,

Iratas potui tigres, & uasq; leonas

Mulcere, & diros penitus deuincere fastus.

Orpheu quid tantum credis dare carmina amores? Th

Vix in amore tibi soli tua carmina prosunt.

Quos tu carminibus pulcher meritaris amores,

Muneribus diues turpis mercabitur Idas.

Dii mihi que nuper nostros miseratus amores Or.

Basia basia formosus libauit Amyntas?

Quàm dulce in tenera fessire quieuius herba?

Inter Narcyssos, & purpureos hyacinthos.

Dii Dii quàm nostros Phyllis miserata furores? T

Gaudia quàm longo consumpsimus argumento?

Quam dulce in tenera fessi requievimus herba?
Inter frondosas lauros, & odoras myrthos.

Hiberni soles senibus, messoribus umbra,
Vbera grata agnis, & amara salicta capellis.
Arboribus riuu, sicca ros humidus herba.

Grata quies fessis, solus mihi gratus Amyntas.

Armentis fures, timidis pastoribus ur si.

Vitibus ingrata falces, & frigora nudis.

Graminibus spina, uentosi messibus imbres.

Hyblæis apibus taxi, mihi Phyllidis ira.

Ante igitur magni moles uastissima mundi

Corruet, & uersores ordine mutabuntur.

Singulaq; antiquam repetent animantia formam,

Quam meus hamato labatur pectore Amyntas.

Ante suos igitur perdet natura meatus,

Omniaq; in toto fient contraria mundo,

Et penitus magni soluetur machina cæli,

Quam mea percusso labatur pectore Phyllis.

Hactenus ardentis sat sit cecinisse furores.

En Thamyra, en Thamyra, huc properat formosus

Ah facies, sed q̄d uolt? ibo ibo obuius, at tu Amyntas.

Por si tan expectat quoq; te tua Phyllis, abito.

Hactenus ardentis sat sit cecinisse furores.

Orpheus Harmonii correptus amore Lyænis,
 Nanq; omnem totis conceperat ossibus ignem,
 Vritur, & tandem longè post temporis annum

Infelix egræ quærens solacia menti,
 Strymonias ripas, & Tempea uenerat, Heic dum
 Quod possit sperare, nihil uidet esse relictum.
 Inuisam citharam, neglectaq; plectræ resumens.
 Supremum uersus, ac tristia carmina cantat,
 Carmina læti feros releuantia carmina morsus.

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.
 Me miserum, ò tristi me sidere si dere natum,
 Me miserum, me infelicam ter & amplius, ehem
 Forma nihil mihi forma, nihil mihi carmina, nil nil,
 Dona nihil mihi dona, nihil mihi cuncta, sed eheu

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.
 Me miserum insanam mentem nouus occupat error,
 Stantq; tenebrôsæ circum mea tempora nubes,
 Stant nubes circum, certum est mihi uelle perire,
 Ac periisse iuuat, ò sortem amarâ amantium.

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.
 Quid loquar? an ne rogem uentos, zephyrosq; fugaces?
 Me miserum, quid me miserum? modo claude dolores.
 Hemoriare tuas sunt uocibus omnia surda,
 Omnia surda, tuas capiant age fata querelas.

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.
 O cur sæue puer, cur ò fugis Orphea uatem?
 Cur heu cur nostros spernis male gratus amores?
 Non sunt mortales quei me genuere parentes.

Calliope mater, pater est mihi magnus Apollo.

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.

Non mea setosis sunt aspera corpora uillis.

Nec mihi barba riget, quid me fugis improbe? non sum

Si bene me noui, non sum tibi turpis amator.

Nam cur me hoc dono Cyllenius attentasset?

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.

Pro dolor, & syluis, auditaq; carmina lustris

Que lenire etiam hyrcanos potuere leones.

Que potuere altis deducere montibus ornos.

Non potuisse tamen puerilia flectere corda?

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.

O formose diu mea maxima cura Lyconi.

O niuium dilecte, & me mihi carior ipso,

Non te hec nostra mouent suspiria? nonne dolores?

Non lachrymas, gemitusq; meos puer improbe sentis?

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.

Non sic non, non sic semper tua forma uirebit?

Non hoc semper eris, furtiua relabitur aetas.

Aspice que Paphium misere rosaria florent

Quam iacant neglecta, suo spoliata decore?

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.

Gratus amor superis, magni quoq; rector olympi.

Iuppiter omnipotens, nil tam sua fulmina, nil tam

Optaret metui, quam se se mallet amari,

Tu quei amant spernis? quei te coluere relinquis?

Fingite olorinos mea carmina, fingite cantus.

Sed quid in Aeolias transmittimus omnia rupes?

Dirior ille irata tigris, Sauior hydro.

Surdior Icarii sepulo maris, omnia temnit,

Nil audit, nil nil teq; , aut tua carmina curat.

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
At non Phœbeos spreuit Hyacinthus amores .
Non formosus Hylas duro fuit asper amanti .
Idalius nulla puer efferitate notatus ,
Dulcia mella alii , in absynthia amara reportas .

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
Quid facias illis quei tristia fata minantur .
Si quei promittunt animum tibi , lædis amantes ?
Quid facias illis quei dulcia munera tollent .
Si tibi quei uitam cupiunt dare , scæus es hostis ?

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
En citharam , en plectrum , nostri cape signa triumphi .
Plectra , lyramq; tibi concedimus , ite camœna ,
Viciisti , latere puer , puer improbe gaude
Viciisti , in fernas qui carmine uicerat umbras .

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
O ego si nullos nossem male sanus amores ,
Aut potius si , si contentus amore fuisseni .
Vsq; tuo Calai , matris decus Orithyia ,
Sed mea sic , sic me miserum mea fata trahebant .

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
Eheu quid restat misero mihi ? spiritus eheu
Me fugit , & mecum mecum mea cuncta recedunt ,
Heu morior , nullum pietas mouet , hoc erat , hoc hoc
Quodq; fera , obscœnaq; monebant uoce uolucres .

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
Terra suos fructus omneis neget , undiq; uenti
Aequora diripiant , cuncta ad fera prælia gentes
Occumbant , omnes fato moriantur eodem .
Et nihil in toto fiat nisi flebile mundo ,

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
Nam quid erat mecum heic grata iacuisse sub umbra ?
Argoos Minyas , diuinaq; sacra canentem .
Interdumq; meis amplexibus indulgentem ,
Ipsam aeternorum uitam didicisse deorum ?

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
Calliopeia parens , & carmina nostra ualete ,
Tuq; uale , ó nimium male semper amate Lyoni .
Tuq; Lyoni uale , nostro faciere cruore .
Exaciere , tuo hec sint dulcia mella palato .

Claudite olorinos mea carmina , claudite cantus .
Finierat uates , Tum demum saxa uideres
Hisce , tum pariter syluasq; , ferasq; secutas
Aggerrere , & mox sum inter se ingeminare dolorem .
Protinus acrio Parnassi uertice montis
Nam cæso è Pindo præceps huc fama uolarat ,
Accurrit chorus Aonidum cum matre sotorum ,
Accurrunt quibus est cæli , terraq; , marisq;
Imperium diui , pars commœrere dolendo
Ereptum uatem , pars & gaudere recepto .
Ergo ubi cœlestium iustis de more peractis ,
Ne Cicones possint quidquam offecisse puellæ ,
Structa pyra est , sacrum dærat que tangere corpus
Digna foret , sacram demittit ab æthere flammam .
Hausturam flammam dilecti membra nepotis
Iuppiter , At tumulum hoc signarunt Carmine musæ .

ΟΥΤΟΣ ΤΥΜΒΟΣ ΕΧΕΙ ΣΟΦΟΝ ΟΡΦΕΑ

ΘΕΙΟΝ ΑΟΙΔΟΝ

ΤΥΧΑΝ ΚΑΙ ΚΙΟΑΡΗΝ ΟΥΡΑΝΟΣ

ΟΥΡΑΝΙΗΝ *

Sicille egregius Bacchi Musure sacerdos
Ad cuius totus plaudebat carmina mundus.
Non unquam potuit præamari spicula amoris
Effugere, atq; animo tam diram auertere pestem.
Ast illum meritas tanto pro crimine poenas
Expendisse ferunt, nam dum clamoribus acer
Venandi studio montes, sylvasq; fatigat.
Dente ferocis apri dissectus ab inguine uentrem
Præda fuit, sic Dii superi uolucres, ferarum,
Quas omneis uno gestabat pectore clausas,
Ursorumq; canumq; impornorumq; luporum.

F I N I S .

Errores .

a Semipagma .ii. uersu .xxi. ubi proube . Item semipagi . vi. uer . .iiii. animauertisset , pro animaduertisset . b. Semipa . .ii. uer .xxi. defuit in fine κΤΟΣ
Item in fine sequentis ὀλυμπος , Semip . uero viii
uer . v. post bis ττ defut hec , & uno altero tribus ferè
minus digitis . c .semipa . vii. uer .iii. fornicatum , pro
fornicatum . d .semip . viii. uer xvii. cunscendimus , pro
conscendimus . e . semip . v . uer .xiii. efformabis , pro
efformaueris . Item semip . xiii. uer . xiiii. Minoi . pro
Minoni . Item uer . xviii. Minoe , pro Minone . Item
& xx. Minois , pro Minonis .

Florentiæ , VIII Cal. Ianuar .
.M. D. III.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Special

85-B

27450

GETTY CENTER LIBRARY

